

Štruca in Skuta s Podov

Foto ing. Fr. Avčič

Vinko Modec:

Skuta s Podov (Savinjske Alpe.)

Skupini Skute in Štruce, če jo pogledaš z Malih Vratec, po njeni zgradbi z estetskega vidika skoraj ne moreš odrekati prvenstva v vsej rajdi Savinjskih Alp. Za plezalca pa, ki mu je oko dovzetno ne samo za čim lepšo obliko skalnatega planinskega sveta, je z ozirom na alpinsko-plezalski značaj ta skupina bolj podrejenega pomena. Dočim ti južna stran Skute s svojo spodnjo, ploščato zaporo nudi majhen plezalski problem, je v Štruci pri njeni obli gradnji vse preveč jasno in vidno, ni nikakih zagonetk, ki bi nas zanimala; v plezalskem smislu tu ni problemov, čeprav bi bilo plezanje tam okoli tiste vrhovne žmule morda zelo zanimivo z estetskega kakor tudi z zgolj plezalsko-tehničnega vidika. — Zato sva z Režekom tudi vso svojo pozornost posvetila steni Skute, ki v tem predelu še ni bila vajena sprejemati obiske. Odločila sva se, da pogledava najprej na njen skrajni desni konec, tja, kjer se ji drzno pne v višino južni raz.

1. Bilo je jutro, za plezalca že zelo pozno, 12. junija leta 1932., ko sem se leno premikal za tovarišem po valovitih Podih v kotel pod Skuto, v katerega vede običajna turistovska pot, ki se potem izgubi med gruščem in bolvani tja proti Slemenu. Megla nama je počasi jemala navdušenje, kar sva ga imela ob misli na lepo in zanimivo plezanje po razu. Pa ni bila samo megla kriva najinega nezapolženja; saj so pozneje, ko sva plezala v drugih predelih Skutine

stene, na naju pritiskali enaki občutki, kljub lepemu in solnčnemu dnevu. Vse najino plezanje v Skuti se je namreč vršilo v nekem morečem stanju: V mišicah nama je ležala vsakokratna pusta, nočna hoja po strmini do Cojzove koče in nato slabo, oziroma nič prespana noč na skupnem ležišču. Zraven vsega bi še pridejal nezavestno anti-patijo, ki jo čutim do Kokrskega sedla. Saj ima vsak planinec v hribih svojo simpatijo in antipatijo; eden kotiček ti priraste k srcu, ob drugem te spremlja in se ti v srce zariše neka rahla črta neugodja. To je pač odvisno od prvega vtisa, ki si ga dobil na dotičnem mestu; morda odločajo tudi podzavestni vplivi, ki jim ne veš izvora. Dejstvo pa je tu in njega vpliv se pozna potem na vsej turi.

Ne morem reči, da so bili vzponi, ki sva jih napravila v Skuti, kakšne posebne učinitve v strmi alpinistiki; to ne; vendar pa sva opravila delo, preko katerega mi ni moči iti kar tako brez vsake misli in spominov. Do teh bi kajpada ne prišel, če bi tam mimo hodil kar tako kot turist-estet, ne pa nastopil kot plezalec, ki mu je strmi skalnati svet nekak drugi dom. — — —

Ko sva prispela pod tisti spodnji gredasti del stene, kjer se na njenem robu začne dvigati južni raz Skute (smer a), sva se vsedla in počivala, ne meneč se za čas niti za to, kaj naju še čaka gori v oni mračni sivini. Iz tega prijetnega brezdelja naju je vzdramil gams, ki je poskušal preplezati pred nama tisto vstopno skalovje. Obenem sva se spomnila na dvoje dejstev: na še bolj gosto meglo in za plezanje zelo pozno deveto uro. Postavila sva si prvi cilj: da prideva po vstopnem, travnato-skalnatem pobočju do nekakšne rezine, kjer se dviguje približno 25 m strmo prva stopnja raza.

Plezalsko opremljen in na dvojni vrvi, je prestopil tovariš iz rezine na desno v naznačene poči nad skladi. Skala je bila one modro-sive barve in hrapava, sploh idealna za plezanje. Ko je skozi moje roke potekla vsa dolžina vrvi, sem sledil tovarišu in prišel do njega nad to prvo stopnjo v položnejši del. Plezal sem kar mimo njega — ker je to pač najboljši način za dva enakovrstna plezalca — do nekega previsnega mesta. Temu previsu sem se izognil na vzhodni strani raza po 10 metrski strmi lašti, po kateri se pleza v zelo mikavnem položaju. Lašta je prav za prav dvojna: vrhnji in spodnji del sta ločena po ozki špranji skoraj po vsej dolžini, pleza se tu v oporni drži. Na koncu se lašta za nameček postavi pokonci in tvori nekako zaporno kuliso. Tu sem zabil v špranje dva klina za manjkajoče stope in enega, da sem se na njem zavaroval.

Na takihle ozko omejenih predelih imaš v skalah včasih, malo vstran od — nosa, lep prehod; toda navajen na stisko v prostoru, rineš kar naprej toliko časa, da zdaj spoznaš, kako je vse tvoje prizadevanje v tisti smeri zaman. Tedaj se šele začneš, primoran od položaja, ozirati naokoli po lažjem svetu, pa vidiš, da imaš res takoj zraven še dokaj lep prehod. — Tudi midva sva bila v enakem plezalskem nastrojenju in sva rinila kar čez kuliso. Režek je stopil na moj vzbočeni hrbet, poskušal zabiti više gori klin, pa ni mogel. Vse robantanje ni pomagalo nič, dokler nisva pogledala za rob kulise, kaj je tam: podobna, nekoliko krajša lašta in nad njo lepa,

strma stenica. Ker sem bil še privezan na klinu in je bila tudi vrsta na tovarišu, je plezal on dalje.

Končno sem bil tudi sam rešen mučnega čepenja na klinih; sledil sem tovarišu po zapuščenih sledovih podplato. Kline sem seveda vse pobral. Sledeča kratka stena nad lašto je bila zaradi skopo odmerjenih stopov in prijemov zares malo sitna. Na razu sva prišla z Režekom zopet skupaj. Pred nama je izginjal v meglo še dokaj položen greben; po počitku sva ga prešla istočasno na njegovi zapadni strani do nekega navpičnega mesta. Stala sva pod krušljivim, mestoma čisto preperelim kaminčkom. V njem sem moral silno previdno gvozditi, ker je vse pokalo in se majalo. Poslužiti sem se moral tudi klina, da sem prišel ven in v steno za svojim hrbtom.

Nad tem delom sva potem hodila drug za drugim in prišla do gladke navpične stene (p), ki pa sva jo samo z očmi preplezala. Tista poč po njeni sredini nama ni dišala; tudi je bila preveč od rok in tudi od nog. Rajši sva pogledala na desno za rob v vzhodno steno raza.

Po zagruščeni polici sva prišla v rdečkast žleb in po njem na raz nad steno. Skozi naravna vrata sva stopila pod Okno. Preplezala sva še tiste plošče pod Oknom, zlezla skozi ter po drugi strani že hodila proti vrhu Skute, ki sva ga dosegla ob 14.30.

Kaj je bil uspeh te ture? Spoznanje, da človek v megli izgubi ne samo prostorsko, temveč tudi časovno orientacijo in da teko ure tedaj še hitreje ko v lepem vremenu. — Res, v skalah pri našem delu minevajo ure, da sam ne veš, kako. Ne brigaš se za čas niti za okolico. Kako se začудиš, ko si naenkrat sredi megle! Po robovih zaslišiš znani piš vetra, od spodaj nekje tovarišev vprašujoči glas. Pred teboj se pojavljajo groteskne oblike skal, ko da bi bile v hipu tja postavljene, in zopet izginjajo v brezoblično maso megle. V takem meglenem kaosu prideš do spoznanja, da vrv ni zgolj mrtva materija, temveč prava živa stvar. V vseh njenih utripih čutiš življenje tovariša tam na njenem drugem koncu. — Da, megla izpremeni vso ono mrtvo prirodo — izpremeni, bi rekel, tudi nas.

2. Po tej turi sva nekaj časa opazovala naše hribe in njih stene le s promenade ali pa, kjerkoli sva se pač nahajala, da se je le nudil pogled v višine in strmine, ki tako močno vabijo nas mlade, po ljudski sodbi čudne ljudi. Mnogi ne morejo razumeti, zakaj se ne zadovoljimo s cestami ali vsaj s potmi, zakaj rinemo v prepadne strmine; da se ne prestrašimo, ko se dvigamo mimo spominskih plošč in postavljenih križev...

Morala sva zopet v hribe! Sledila je ona epizoda s Križa, poizkus s stebra, ki se je končal s padcem. In bila sva zopet v dolini. Pa ne za dolgo.

Lep dan se nama je obetal, ko sva v jutranjem solncu, 31. julija istega leta, iskala sence pod Štruco. Našla sva še dokaj pripravno mesto, od koder sva opazovala svoj novi problem: j u g o z a p a d n o š t e n o S k u t e (smer b) ter pri tem delala načrt vzpona. No, radi

tega ni bilo treba mnogo besed izgubljeni; saj sva hotela plezati v srednjem delu stene. Težkoče so se obetale le v spodnji tretjini, medtem ko je ostali del stene močno razčlenjen.

Ob 8. uri 30 min. sem že prestopil s snega v steno, v navpično zajedo (v levo; sta dve), ki mi je dala precej opravka, dasi spočetka ni bila videti preveč težavna. Prišel sem na nagnjeno ploščo; Režek jo je preplezal v smeri na desno do skupine širokih polic, ki v lahнем naklonu prereže ves spodnji del stene do stolpa (s) na zapadnem robu stene. Sledila sva široki polici nekaj metrov proti stolpu; tako sva prišla tik pod strme, gladke plošče in previsne odlome, sredi katerih se je dvigala v navpični smeri vitka zarez. Pristop do nje se je zdel dokaj lahek, sama pa je v svoji divji okolici zbužala — »respekt«. Pozneje pri plezanju pa sva zopet spoznala, kako vara pogled. Kar sva pričakovala, se ni uresničilo, zgodilo se je baš nasprotno: spodaj je bila težka, zgoraj pa lahka!... S svoje police sva splezala čez kratke odlome do navpične zajede (1). Vročina nama je počasi jemala še one ostanke moči in volje, kar nama jih je pustilo sedlo. Samega me je silno iznenadilo, ko se mi je posrečilo priti preko zajede! Tudi prvi klin ni dosti pomagal. Preplezala sva ves teren tam okoli, toda nikjer više ko 2 do 3 metre. Torej: »Nazaj v zajedo — mora iti!« Zopet obupni poskusi... Ura pa teče svojo pot, poldan se bliža, a midva sva še vedno svojih 30 m nad vstopnim meliščem!

Poskusil je tovariš. Z nevoljo je zabijal klin v mučnem položaju; ko je opravil svoje delo, se je vrnil. Vrsta je bila na mení, da znova poskusim srečo s pomočjo novega klina. Ni šlo, pa ni šlo. Zopet je moral Režek zabiti klin in zopet sem poskušal svojo srečo. —

Tako sva visela na klinih, brez prave volje v sebi. Pa mi je prišlo na misel: »Čemu je vse to potrebno? Saj baje ni več plezanje, če se obešaš na kline, mesto da bi mirno in preudarno iskal nove, trdne opore za manjkajočo četrto oporno točko. Res, kaj visim in bingljam tu gori, v tej zapuščeni zajedi, ko nimam za svet kam dati ne rok in ne nog!« — Godrnjajoči glas tovariša me je spravil iz teh defetističnih misli k realni zavesti, in bilo je dobro. »Proč z mehkužnostjo in s cinizmom! Tu ni mesta zanj.« Zopet sem gledal s pravimi očmi v položaj. S pomočjo zadnjega — tretjega — klina sem prišel iz zajede na strmo ploščo. Začel sem zabijati kline: enega za stop, drugega za samovarovanje, tretjega za tovariša, pa za nahrbtnike in ne vem, za kaj še vse!

Spoznala sva, da ta dan tudi nisva razpoložena za delo v skalah. Toda umika nisva hotela... Tisto leto sva jih imela že nekaj za seboj — da bi tu še enega pridejala? Za nobeno ceno ne! Pa sva potem bolj rinila naprej ko plezala. Podstavil sem tovarišu hrbet, da je prišel čez kratek odlom dalje v smeri zajede, ki prehaja tu v ono vitko, »respekt« zbužajočo zarezo. Spodnjemu delu zarez, previsni počí, sva se ognila na desno v steno in kakšne 4 m navpik na lašto, po kateri sva prišla nazaj v poč, ki se tu razširi v kamin.

Bila sva v varstvu sence. Volja in razpoloženje se je povrnilo. Gledala sva radovedno okoli in delala nove načrte. Najino pozornost

je zbudil steber tik naju; obljubila sva mu poset ob prvi priliki. Tako se menjava naše razpoloženje v steni, ostro, kakor senčna in solčna stran v skali.

Ko sva se nekoliko ohladila, sva plezala po kaminu dalje, ga zapustila proti koncu in prešla čez vzhodni rob ven na zagruščene police, pod žgoče žarke opoldanskega solнца.

Zopet naju je omamljala vročina. Iz pečin je izžarevalo bolj in bolj. Komaj sva zapustila senčnati kamin, že sva iskala kake nove luknje, nove sence. »Ho! Luknja!« Pogledal sem kvišku in videl tovariša, kako rine z glavo nekam v skale. »Led, led!« je veselo donelo iz njih. Bila sva v dokaj prostorni jami (2) za stolpasto pečino sredi stene. Pogledala sva na uro: 15? »Eh, kaj! prideva pa jutri domov,« sva si mislila in sva naprej uživala hlad in mokroto svojega zavetja. Kar samo se nama je smejalo in zadovoljno sva gledala ven v svet luči in jasne modrine. »Ej, tam zunaj tudi ni napačno,« sva si mislila, samo mislila — ven pa nisva šla.

Celo uro sva se hladila v tisti luknji, preden sva jo zapustila. Imela sva še za vso dolžino vrvi precej resnega opravka po strmem žlebu, vrhu katerega sva potem plezala vsak na svojo roko v ravnem pravcu na položni del južnega raza. Pod Oknom sva prišla na raz. Tam na desni naju je pozdravljaj vrh, ki se je ostro odražal v jasni modrini neba; sprejel je kmalu nato dva utrujena in žejna plezalca. — Od luknje do vrha sva potrebovala eno uro.

Za tisto leto je bilo plezanja po hribih konec; kajti najin naslednji podvig se je končal v Kamniški Bistrici. Krive tega so bile višje sile, ki so poslale nad naju dež in sneg. Kmalu potem je zavladala zima v gorah; začelo se je veselo smučarsko življenje, ki je trajalo do začetka marca. Tedaj pa smo postajali nemirni... Vsaka ped snega nam je kopnela prepočasi. Roka ti tedaj nehote seže po kopni skali sredi snega, toda mraz te odvrne od smelejših poskusov.

3. Pa je prišla pomlad, prišel je čas našega plezalskega prebivanja na Turncu pod Šmarno Goro. Pretegovali smo od dolgega zimskega počivanja okorne ude. Počasi smo postajali zopet domači s skalo. Klini so zvonko peli pod udarci kladiva v Skalah nad Kovačevo domačijo v Vikrčah. Ob tistih malih problemih v Grmadi smo se pripravljali za velike, za one, ki še čakajo, da nas vsako leto vabijo in včasih tudi — odbijajo.

Bolj in bolj so kopneli snegovi v hribih, vedno bolj je rasla naša želja po plezalskem udejstvovanju v skalah. Postajali smo drzni v okolici Turnca, rasla pa je tudi naša samozavest in volja. Uspeh tega razpoloženja je bila rešitev problema severne stene Rzenika. Z Režekom sva bila tedaj na višku samozavesti; mislila sva, da za naju sedaj v hribih ni več nobene zapreke, ki bi se nama predolgo upirala.

Morala sva pa v tej samozavesti kmalu nekoliko popustiti, in to v Skuti, ko sva hotela preplezati steber v jugozapadni steni v direktni smeri. Bilo je to 6. avgusta 1933. leta, ko je naju previsen pas skalovja sredi plošč pod stebrom neusmiljeno odbil in

sva morala potem naokoli iskati prehoda. Smer c na sliki kaže delno, oziroma kompromisno rešitev problema.

Ob 5. uri zjutraj sva zapustila Cojzovo kočo in ob 8. uri sva načela vstopno skalovje kar v čevljih. S snega sva stopila v položen jarek sredi velikih plošč, ki segajo do vznožja stolpa (s). Po jarku sva prišla na lašto, nad katero se nahajata v previsnem pasu dve votlini. Tu sva se plezalsko opremila.

Po kratkem ogledovanju nadaljnje smeri je splezal Režek v pravcu proti votlinama, kjer sva mislila priti po rovu nad previse. Rov je bil ves zamazan in sluzast ter močno krušljiv. V zgornjem delu pa je tako ozek, da je bil za naju prehod onemogočen. Nekaj časa sva še stikala za lahkim prehodom tam pod previsi; tako sva končno spoznala, kje leži pravzaprav najtežje mesto. Niso bili to previsi, niti one plitve počī sredi strmih plošč, ampak negotov občutek, ki mu včasih zapade plezalec. Tedaj je pač vsaka resna plezarija nemogoča. Samo gledaš gor in dol, stopiš in primeš pa — ne!

Sklenila sva, da greva nazaj do opremljenega mesta in poskusiva kje drugje priti do stebra. Do lašte sva se kar drsala po ploščah. Od tu sva potem plezala po sistemu počī visoko gori, kjer sva našla prehod v višini vznožja stolpa s. Po dokaj sitni skali in po ploščah sva prišla pod stolp, kjer sva našla prostorno luknjo. Šla sva še v kuloar za stolpom, kjer sva našla vodo.

Po lahki skali, s poudarkom na desno, sva prišla v silno težko, strmo poč, nad katero sva dobila zopet lažje prehodni teren. Smer sva vzela naravnost navzgor na rezino stebra po nekem strmem žlebu. Gori na grebenu nisva potem naletela na nobene težkoče več in tako sva bila že ob 14. uri 30 min. na vrhu Skute.

Vračala sva se po običajni poti proti Cojzovi koči. Brezskrbno sva skakala po skalah, od markacije do markacije, doli do snežišča onkraj Štruce. Prehitela sva družbo treh Hrvatov, ki so že pred nama zapustili vrh. Bila sva v tistem razpoloženju mladih ljudi, ki se ro-gajo vsemu svetu in vsem nevarnostim, ne zavedajoč se, da to lahko vede tudi do katastrofe.

Tam pod stenami Štruce in Dolgega Hrbta se je strmo spuščalo snežišče, ki je od zgoraj bilo videti neprekinjeno tja do valovitih oblik Podov. Spustila sva se po njem doli brez cepina (jih sploh nisva imela), vzroč v lepih zavojih počez pod stene Dolgega Hrbta. Na drugi strani snežišča, že na položnejšem svetu, sva se ustavila, da vidiva, kako bodo oni trije s cepini načeli strmi sneg. Takrat sva se pa spogledala... Čisto nekje v notranjosti čutiš, da ni vse v redu, da ni nekaj prav; neko neugodje, tesnoba te prevzame. Ne mogoče radi sebe, ne, radi drugih, radi domačih in tebi dragih oseb. — Vsak zase se je spomnil na vsa ona mesta med vožnjo, ko je lovil ravnotežje, ne radi nevarnosti, ampak radi onih treh — radi pozerstva. Izzivala sva jih s tem na tekmo. Saj so se na vrhu označili v knjigi kot plezalci (imeli so vrv in »železje«), čeprav na poti pod Štruco niso baš preveč očitno kazali kakšnega večjega poznanstva s skalo, s snegom pa še manj. No, s snegom bi bila pa tudi midva lahko malo bolj previdna. Ona namišljena celota snežišča se je z najinega stojišča

kazala čisto drugače. V spodnjem koncu, pod Štrucu, se je lepo bliščal v solncu kopen svet, strma ploščad. To bi bila vožnja tam čez! Mislim, da bi si potem lahko naročila kar novo plezalno opremo — ali pa še kaj drugega...

Na najini nadaljnji poti, ki je bila usmerjena proti domu, se ni zgodilo nič posebnega.

S to smerjo sva zaključila sistematično obdelavo stene Skute, dasi ne popolnoma tako, kakor sva si jo zamislila in želela. Pa saj bi na svetu kmalu postalo dolgočasno, ko bi se vse izvršilo tako, kakor si človek zamisli. Zapreke morajo biti; one prevzamejo v nas vlogo gonilne sile, ki nas žene zopet in zopet nazaj v gore, nazaj k našim problemom v skalah.

Če se prav pomisli, je tole naše plezanje v hribih, to iskanje novih, z ničimer zaznamovanih poti, ki niso vsem dosegljive, res malo čudno početje. Že, ko še laziš po skalah in gledaš, kje se boš splazil kvišku ali počez, ti pogled uhaja po novih »problemih«. Sredi dela, o katerem niti ne veš, če ga boš srečno dovršil, te že vleče in vabi nov, še od nikogar obiskan svet: »Zdaj smo tu, pa bi radi bili že tudi tam, kjer se strmo dviga onile steber, tista previsno-mračna stena in — glej ga! — oni razsekani greben.« —

»Problemi!« Marsikdo se bo pomilovalno nasmehnil, češ, glej jih, »problemske plezalce«. Mi se ne sramujemo svojega nagona in dela; še ponosni smo. Seveda, dokler še nisi čisto domač v skalah, dotlej plezaj po raznih stenah, da pridobiš praktično znanje, ki je potrebno za nova, nepoznana pota. Ko si pa preizkušen, se ne boš ustrašil »problemov«; pogum in volja te bosta vodila. Pridi v vrste onih, ki iščejo novih poti, novih doživetij tudi ob prepadih gorâ! Ne bo ti žal niti za ure, za dneve, ki si jih žrtvoval za — brezuspešne naskoke; kajti spoznal boš meje, ki so postavljene človekovi tvornosti. Razumel pa boš tudi plezalčevo hrepenenje po — »problemih«.

In v naših gorah je še dovolj problemov, ki čakajo, da jih rešijo predvsem domači plezalci.

Anton Flegar:

Rjavec

Ponosni Aleksandrov Dom oklepata greben Malega in Velikega Triglava ter podaljšek na jugovzhod, ki se zove »Noga«; višek tega dela grebena se imenuje Rjavec (2568 m). Triglavska (ne Bovškal!) škrbina, v katero pelje zaznamenovana steza »Čez Nogo«, loči greben »Noga« od Vel. Triglava.

Dne 8. avg. (1935) sva z enim tovarišem sklenila preplezati ves greben »Noge«. Zaradi slabe plezalske opreme pa se nama to ni posrečilo. — Drugi dan sem odšel sam po stezi »Čez Nogo« v Triglavsko škrbino. Sklenil sem, da poskusim doseči s te škrbine vsaj Rjavec. Po poti sem opazoval greben od Triglavske škrbine do vrha Rjavca. Ta sestoji iz enega večjega in manjšega vrha. Videl sem, da se mi bo

posrečila namera le, ako pridem preko prvega vrha, ki pada skoro navpično v škrbino pred drugim vrhom. — V Triglavski škrbini sem med skale skrtil nahrbtnik s čevlji. Opremljen z vrvjo, sem v plezalnikih naskočil greben. Iz škrbine sem plezal srednjetežko točno po grebenu na prvi vrh. Tu sem se umaknil na desno stran grebena. Brez posebnih težkoč sem po policah obšel navpični skok grebena in dospel tako v naslednjo škrbino. — Drugi, manjši vrh sem obšel po prodnatih policah na levi strani grebena. Iz naslednje škrbine sem

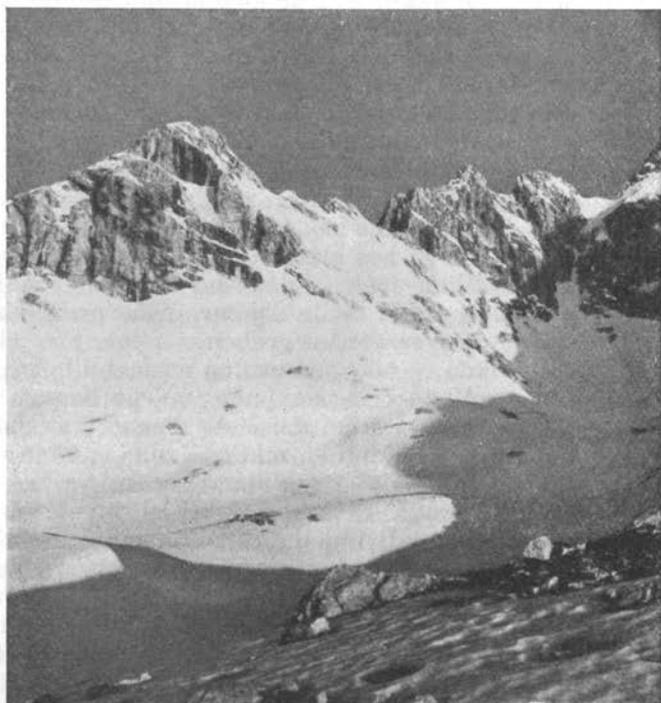

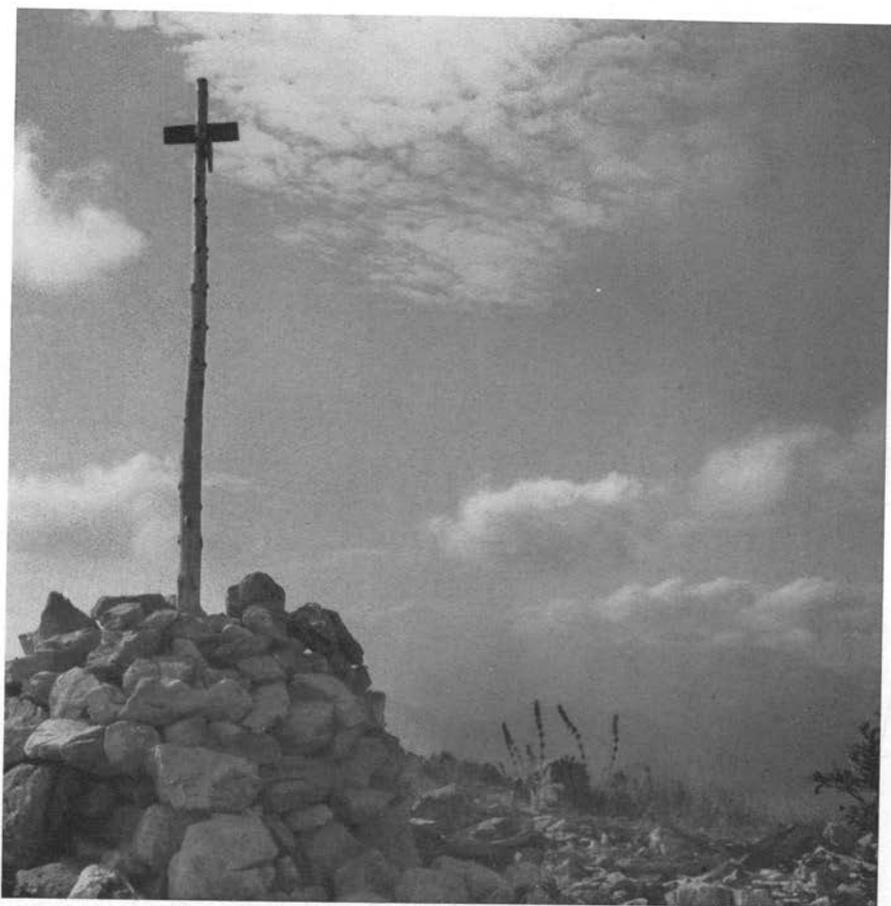
Foto
A. Flegar

Greben »Noge« ob Triglavu (špičasti vrh v sredi je Rjavec)

pa videl, da bi bilo bolje plezati točno po grebenu, ki je lažji nego prodnate police, ki so za plezalnike opasne. — Iz zadnje škrbine sem se dvignil na vrh Rjavca naravnost po grebenu, ki je sicer kruševit, a ne težak.

Rjavec je precej zapuščen vrh. Nobenega znamenja ni na njem, še mejnika ne! Samcat sem sedel na vrhu, po grebenu z Malega na Veliki Triglav pa je mrgolelo ljudi; najvišji vrh naše domovine je pač privlačna točka. Kaka razlika! Tam na grebenu je vladal hrup, a tu samota. Kar nerad sem se vzdignil, da se vrnem med one, ki se zadovoljujejo z enim planinskim ciljem: »Ali ste že bili na Triglavu?« »Da!« — Koliko planinskih ciljev imamo pa mi!

Sestopil sem točno po grebenu, razen onega navpičnega dela. V Triglavski škrbini sem se preobul in se še dvignil po zaznamenovani poti na Triglav med triglavske romarje.

Na Tolstem vrhu (nad Tržičem)

Foto Skerlep Janko

Jutro na Kremžarjevem Vrh

Foto Jože Kovačič

Antse:

Kremžarjev Vrh

V trikotu Slovenjgradec—Dravograd—Vuzenica kraljuje Kremžarjev Vrh (1161 m), s katerega so v letih 1915—1918 sporočali vojaki-opazovalci smeri sovražnih letal ter uživali najlepši razgled, solnce in mir. Potem smo pozabili nanj. Po najrazličnejših »prvenstvenih« vzponih smo ga zopet našli — solnčnega samotarja, malobesednega, vedrega Pohorca. Nič nam ni zameril, ko so zazvenele lopate in sekire mladine slovenjgraške, ko je zrasla v nekaj mesecih lična lesena stavba in so pred njo pozno jeseni leta 1934. darovali sveto mašo ter prosili božjega blagoslova vsem, ki bodo prihajali na vrh.

Od vseh strani vodijo zaznamovana gozdna pota h koči. V slabih dveh urah privriskajo Slovenjgračani, tri ure sopiha Vuzeničan, onim neugnanim, ki jim je pot iz Maribora preko vseh pohorskih kop bližnjica na Sv. Uršule Goro in Peco, je Kremžarjev Vrh, zadnji pohorskega rodu, še prav posebno mikaven. Pot s Senjorjevega Doma je dobro markirana, kaži potne deščice, kolov in smernih znamenj še ni veter obrnil; celo v največji megli prideš zanesljivo pod gostoljubno streho Kremžarjeve koče.

Domačnost je tu, vsa v skladu in sožitju pohorske pokrajine. Prelep razgled, na Graz, Visoke Ture, Karavanke, Kamniške Planine

itd. »Lepa mlada jutra, tihi večeri, noči tajinstvene.« Gledaš, kako visoko si je moral slovenski rod krčiti gozd za njive, pašnike in stan. Danes, ko lezemo vsi v neko revščino — pa naj gospodarimo na svojem ali na tujem — danes so nam v tolažbo in moč čudovita gozdna zatišja, solnčne paše, težke njive, pesem sekir in žag, melodija potoka, klic otrok, oglašanje živine.

Pridite kar na Kremžarjev Vrh, da se razgledate po svetu in razgovorite pri kozarcu vina o vseh težavah.

Kdorkoli zahaja na Pohorje, naj si vpiše v svoj program tudi Kremžarjev Vrh. Ne bo mu žal, rad se bo k njemu vračal.

Koroški Slovenec:

Sveta Helena na Koroškem

Ena najpomembnejših, četudi ne najvišjih gor Slovenskega Korotana je Sveta Helena ali Magdalenska gora (nemško: Magdalensberg). Visoka je sicer samo 1058 m, a je znamenita po svoji legi. Dviguje se vzhodno od Gosposvetskega Polja in severno od Celovške ravnine. Ob južnem vznožju Svete Helene leži vas Otmánje. Otmánje so župnija, ki se razprostira po južnem pobočju Svete Helene ter po ravnini ob njenem južnem vznožju.

Od postaje Willersdorf na Gosposvetskem Polju je do vasi Otmánje (610 m) 4 km in odtod imaš še eno uro hoda do vrha gore; od postaje do vrha je torej 2 uri hoda. Willersdorf je druga postaja od Gosposvete v smeri proti Št. Vidu. (Za slovenske turiste pride predvsem v poštev postaja Gosposveta; Gosposveta sama je $1\frac{1}{4}$ ure hoda oddaljena od Otmánj.)

Sveta Helena je severni mejnik slovenske zemlje na Koroškem. Vrh gore stoji daleč vidna cerkev sv. Helene kraljice. Če se pelješ po železnici iz Celovca proti Sinčivasi, ti na severu zapira pogled hribovje, ki omejuje Celovško ravnino. Vrh tega hribovja zapaziš dve cerkvi: cerkev sv. Helene, bolj vzhodno pa cerkev sv. Krištofa, ki je kaki 2 uri hoda oddaljena od Sv. Helene. Oba vrhova sta po cerkvah dobila ime. Gora sv. Krištofa ali Sveti Krištof je visoka 900 m. — Onstran tega hribovja je Koroška nemška. Obe imenovani cerkvi sta podružnici slovenskih župnij; Sv. Krištof spada v župnijo Št. Lipš ob Krki, Sv. Helena pa, kakor že omenjeno, v župnijo Otmánje. Oba vrhova pripadata torej slovenskemu ozemlju.

Ondi, kjer vidiš zdaj cerkev sv. Helene, je nekdam stal poganski tempelj. Ob zapadnem vznožju *S e n t a l e n e* — tako imenuje ljudstvo goro — je stalo keltsko in pozneje rimsko mesto Virunum, porušeno za preseljevanja narodov. — Cerkev sv. Helene je zidana v gotskem slogu, svetnica v glavnem oltarju je upodobljena kot kraljica, ogrnjena z zlatim plaščem in s krono na glavi. V roki drži cerkev v znamenje, da je obenem s svojim sinom Konstantinom Velikim dala zgraditi na gori Kalvariji krščansko cerkev.

V hiši poleg cerkve je gostilna. Pregledal sem spominsko knjigo. Neka slovenska izletnica je napisala v knjigo: »Solnce sije tako lepo

— kakor sije od mojega fantiča oko.« Neki nemški izletnik se je odrezal s citatom: »Wir wollen sein ein einig Volk von Brüdern, in keiner Not uns trennen und Gefahr.« Drugi pa se je izpovedal: »Auf der Alm, da gibt's ka Sünd' — so hat sie 'glaubt, jetzt hat's a Kind.« Proti severu vidimo mesto Št. Vid, dalje rodovitno in lepo dolino reke Gline; potem Dolgo jezero, ki pa se je toliko osušilo, da ima zdaj že ovalno obliko. Še dalje proti severu se razprostira pred nami rodovitno polje ob reki Krki, Grobniško Polje (Krappfeld). Polje, posejano z mnogimi cerkvami in vasmimi, preseka železnica, ki pelje iz Št. Vida proti Brežam. Čisto ob severnem vznožju Sv. Helene pa stoji

Sv. Helena ali Magdalenska gora na Koroškem (1058 m)

na 100 m visokem apneniškem griču najznamenitejši koroški grad Ostrovica (Hoch-Osterwitz). To je prava trdnjava. Cesta na grad vodi skozi 14 vrat, ki bi jih bil moral zavojevalec po vrsti osvojiti. V gradu je zbirka starega orožja. Tu na severu Sv. Helene živi še nekaj Slovencev okrog Launsdorfa.

Če se ozremo proti zapadu, vidimo Št. Urško goro (1015 m) z razvalinami nekdanje cerkve na vrhu. Med Sv. Heleno in Sv. Urhom se razprostira slavno Gosposvetsko Polje. Ob vznožju Sv. Urha je Krnski grad. Tu so nekoč na knežjem kamenu ustoličevali Slovenci koroške vojvode; poslednji je bil Ernest Železni 18. marca 1414. Sredi Gosposvetskega Polja stoji vojvodski prestol. Okrogli knežji kamen so prenesli v celovški muzej, vojvodski prestol pa še stoji sredi polja. Vojvodski prestol sam pa je obdan z visoko železno ograjo; okrog pa je drevje, obkoljeno z lesenim plotom. Ima dva sedeža; glavni je obrnjen proti vzhodu, drugi proti zapadu. Prestol se nahaja tik ob lepo tlakovani državni cesti, ki vodi preko Gosposvetskega Polja; oddaljen je četrtr ure od Gosposvete.

S Sv. Helene se lepo vidi velika očrnela dvostolpna cerkev v Gosposveti. Prvotno cerkev je posvetil škof Modest l. 753. Sedanja cerkev je bila zgrajena v 15. stoletju. Sv. Modest, prvi škof korotanskih Slovencev, je pokopan v njej. V enem izmed dveh zvonikov visi zvon, težek 66 metrskih stotov. Vlit je bil v Celovcu l. 1685., v spomin na zmago nad Turki pri Dunaju l. 1683., zanj so deloma porabili turške topove, zaplenjene pred Dunajem. V drugem zvoniku visi 5 zvonov, izmed katerih je največji 2100 kg težek.

Do prevrata (1918) se je v cerkvi v Gosposveti še redno vsako nedeljo tudi slovensko pridigovalo. Po vaseh okrog Gosposvete živi namreč še mnogo Slovencev. Gosposveta sama pa ima že čisto nemško lice; samo stari ljudje še znajo slovenski.

Južno od Gosposvete vidimo Celovec, iznad katerega se dviga 91 m visoki stolp cerkve sv. Ilja. — Južno od Sv. Helene se razprostira lepa in rodovitna slovenska Celovška ravnina. Na tej ravnini vidimo slovenske župnije: Otmanje, Timenico, Grabštanj, Pokrče, Št. Peter, Št. Tomaž, Št. Jakob, Žrelec. Žal, da se zadnja leta ta lepa slovenska zemlja hitro ponemčuje. Župnija Otmanje je že zelo ponemčena, zlasti vasi na pobočju Sv. Helene: Loče ter Zgornje in Spodnje Gorje. V šoli in v cerkvi na Otmanjah je vse nemško. Tudi v večini ostalih izmed zgoraj imenovanih župnij je bila po l. 1918. oziroma po l. 1920. slovenščina odstranjena iz cerkve. Škoda, težka škoda!

Celovško ravnino omejuje na jugu Osojnica. Dobro opazimo na vrhu Osojnice slovensko župnijo Radiše. Malo vzhodno od Radiš pa Medgorje. Dalje proti jugu vidimo Karavanke, tam za Karavankami Julijske Planine, na vzhodu pa Savinjske. Zelo dobro viden je tudi koroški »Rigi«: Dobrač tam za Beljakom.

Od 6. junija do 31. julija 1919 je Celovec zasedla jugoslovanska vojska. Tedaj so jugoslovanski vojaki taborili tudi na Gospospetskem Polju in na Sv. Heleni. Od tega je minilo več ko 16 let.

Stanko Aleksić:

Cmir (2393 m), sjeverna stijena

(Uspon u lijevom dijelu stijene.)

Na putu u Aljažev Dom zapazićemo tek (šele) negdje iza »Galerije« Cmirovu sjevernu stijenu. Pri našem hodu njezin se kupolast oblik sve više i više ističe (izražā), da u blizini Turkove planine već zahvatimo pogledom čitavu stijenu. No, tačan, informativni pregled Cmirove sjeverne stijene ukazuje nam se tek iz »Dna«. Otuda, a još bolje iz višega — sa zelenog, obraslog klekovinom¹ grebenčića na sjev.-zap. Mlinarici (1777 m) — vidjećemo, da zgodno a sasvim (povsem) prosto možemo Cmirovu sjevernu stijenu prisposodobiti s kavkom šubarom (kućma) kolosalnih dimenzija, kojoj ivice (rob). daleko

¹ Klekovina, klek — slov. ruševje, rušje — das Knieholz.

istegnuto sjev.-zap. i kratko sjev.-ist. rebro, u kulminirajućoj točki sačinjavaju vršak (Nad Kuhinjo Špica 2254 m). Već se na prvi, prodiran pogled lako zapaža, da je ova stijena mnogo kompaktnije građena od priličnog broja ostalih naših stijena, da se uglavnom nalaze u njoj samo manje raščlanjeni oblici; a to nam je sasvim dosta, da se odlučimo odmah za takovu lijepu stijenu. I ako smo bili već jednom u Cmirovoj sjevernoj stijeni, poželjećemo iskreno, da ju opet što skorije pohodimo.

Tako sam još zimi 1932/33 god. gradeći plan svojih alpskih uspona stavio među prve uspone za ljeto i Cmirovu stijenu. Da, mogu otvoreno reći, da mi je ova lijepa stijena, Cmirova sjeverna — idolom. Ne može se nikada izbrisati iz spomena onakov svećan, duboko ozbiljni trenutak, koji se samo jedamput doživljuje, a koji mi se ukazao početkom kolovoza (avgusta) 1931 prilikom postavljanja malene kamene piramidice u dnu ove stijene sa alpinistima-drugovima Drogenikom i Kajzeljem... Bilo mi je tada prvi puta, da prelazim prag jedne netaknute stijene. Zar da ovakova stijena onda ne bude — mila, draga, nezaboravna!

»... Poslje Rateških Ponca odlazimo u Vrata, na mirisni (dišeč) pastirski sjenik znanca Andreja ispod Cmira; šta potom dolazi — zna se: sjeverna stijena Cmira!« — po prilici tako sam pisao iz Hercegovine (Bileća), gdje sam bio na vojnoj dužnosti, drugu Niki Lunderu u Ljubljani, praveći program našim usponima u ljetu 1933 god.

Od tada proteklo je više mjeseci, i sada se nalazimo u Vratima, kod Andreja. Kasno u noći dodjismo iz Rateča; stoga si dopuštamo jedno poslje podne za odmaranje (pošto smo veoma ugodno prospavali čitavo prije podne na sjeniku), što nam je vanredno prijalo poslje jučerašnjeg bivaka ispod vrha Visoke Ponce... Sutra ćemo, opet svježi i odmorni, pokušati izvesti jedan uspon u lijevom dijelu sjeverne stijene Cmira.

U lijevom dijelu, kao markantnija formiranost sjeverne stijene, ističe se jedan ogromni i ako ne potpuni žljeb, blaga nagiba za svoje čitave jasne izrazitosti. Počinje se formirati nešto ispod gornje trećine sjev.-istoč. rebra, među dobro vidljivim, gore štrčećim nosevima, gdje se iznajprije nejasno pojavljuje, da već pod vrhom kose (poševne), najdulje klevinom obrasle police zadre jače u stijenu i sada dobije potpuno jasni izgled. Vidimo, da mu je gornja polovina, gotovo (skoraj) sva, sasvim izrazita. Ali osjećamo, da bi se ovaj žljeb imao i dalje protezati. I zbilja (res), njegovu drugu polovinu naslućujemo (slutimo) odmah u onom ogromnom odlomu donjeg lijevog dijela stijene, gdje se u obliku uzanih (ozkih), okomitih (navpičnih) a češće i previsnih zarezata i kamina, vertikalno donjem izrazitom dijelu žljeba, provlači sve do dna stijene, do sniježnika. —

S drugom Lunderom odabrao sam u magleno jutro 16 srpnja 1933, provlačeći se gustim šumarkom isprepletene elastične klevine »Dna«, za današnji naš uspon jasno istaknuti (izražen) rub velikog odloma sa nastavkom po još izrazitijem rubu malo prije

opisanog žljeba. Dovoljno je bilo, da u osmatranju od nekoliko sekundi dalekozorom uočimo, što imamo sve očekivati na ovome usponu. Žljeb i daljni gornji dio uopće nije dolazio u obzir, nego samo rub odloma (t. j. dobra donja trećina ovog uspona), gdje smo pored osobite krhkoće očekivali i ostale poteškoće. Preduzeli smo, da od ruba odloma (rub žljeba je položiti i uspon po njemu je laka stvar) tek u krajnjoj nemogućnosti prijelaza, i to samo minimalno odstupimo; stoga smo kao najkompliciraniju partiju ovog uspona očekivali u riješenju prijelaza preko najslabije izraženog a previsnog vršnog ruba odloma na donji, vrlo položeni dio žljeba. Osobitu krhkoću stijene, kako rekoh, očekivali smo također u prvoj trećini, na rubu odloma.

Probivši se kroz klekov šumarak, zabrodismo talasima (valovi) sipina, prvo većeg odlomljenog kamenja sa po kojim zelenim klekovim otočićem, pa onda, već visoko, sitnim, svježje odlomljenim u dno Cmirove stijene. I samima bilo nam je čudno, kako brzo a neosjetno (nečutno, neopaženo) napredujemo na ovakovu terenu; sipine veoma rado imamo pri silazu (sestopu); pri usponu, čim je samo moguće izbjegavamo ih; međutim, ovaj put nismo ih osjećali. Pratila nas je toga jutra neka osobita svježina i dobro raspoloženje — a tada je sve pruži, samo ne raspoloženje; ali ipak u taj smo dan mnogo vjerovali. I baš to vjerovanje nam je dalo onakovu raspoloženost. — Nešto pred 7 sati izjutra dohvatismo se stijene pri istome mjestu, gdje sam pred dvije godine sa odličnim prijateljima ustupio u nju. Bilo je zgodno, da se tom zgodom potsjetim tadanje zajedničke »naše plezarije«, jer zbilja danas mi se čini, da sam onda samo mogao biti na šteti jednom inače punom užitka usponu... Preko kamenih sipina u dnu stijene, tvrdoga umazanog sniježnika i začas smo bili pred okomitim dnom ruba velikog odloma, ispod kojega malo prije prodjosmo. Već željni da zapužemo (zaplezamo), a poslije ugodnog i neugodnog provlačenja šumom skoro od Aljaževog Doma do »Dna«, i ovog ipak dosadnog uspona po kamenim sipinama do stijene, skinusmo gojzerice i predasmo prijatelju Smrtniku, koji nas je dovde (do sem) pratio, da ih ostavi gore na Cmiru. Nije još ovuda (tod) hodao; stoga sam mu dao upute, kako će najzgodnije gore stići. Izravnao sam 2, 3 svinuta (kriva) klina i s drugom Lunderom navezao se o užu (vrv). Oprostismo se još od prijatelja, koji se za rubom izgubio u moru kamenih sipina, te oko 8 sati zapuzasmo.

Prvih 5—6 m teče uspon glatko po okomitom rubu zanimivo čvrste, kompaktne pećine, dok je dalje gore cio rub odloma svugdje (povsod) izvanredno krhak, kamen užasno nesiguran. Cmirova je sjeverna stijena jedino u tom dijelu u tolikoj mjeri krhka; zato je mnogo potrebno opreza i pažnje. — Nešto malo u lijevo po kratkim, strmim i veoma krhkim kaminima do jednog glatkog, previsnog pećinskog odloma; pod njim vrlo eksponirana kratka traverzica u lijevo (3 m po do krajnosti labilnoj ljusci u odlomu, klin za osiguranje) do

pod 4 m visok, za gvozdjenje suviše (preveć) širok kamin (klin). Po srednjoj stijeni kamina — stijene sa strana jako krhke — a pri njegovu vrhu povlačeći se za jedan truli (trhli), no uvijek još dovoljno žilavi klekič (borič), zamalo (kmalu) pa sam stajao nad previsnim vrhom ovoga kamina, na zgodnom položenom prostorčiću. Drug mi je slijedio. Kad je prispio i on gore, sjedosmo, da se načas otpočinem. Bilo je zbilja dražesno posmatrati otuda jedan šareni, oveći čopor (tropo) divokoza, dolazećih tamo od Urbanovih Špica po dugim

Severna stena Cmira

a) vzpon 6. VIII. 1951 (M. Kajzelj, H. Drogenik, S. Aleksić)

b) S. Aleksić, Niko Lunder, 16. VII. 1953

kamenim sipinama »Za Cmira«. Među njima je i pet komada, toliko smo mogli izbrojiti, malenih, potpuno crnih-zlačanih »gamziča«! Bezbrizno prolažahu ispod nas. Divno ih je vidjeti, kako se priljubljuju pri svakom i najnezatnijem šušnju uz majku... No, dugo ih nismo mogli posmatrati. Zaplašene, valjda (menda) kotrljajućim kamenjem pod nogama prijatelja Smrtnika, u velikom trku (diru) pobjegoše divokoze preko sipina i izgubiše se među klekovjem ispod Mlinarice. Mi nastavismo usponom.

Od našeg kratkotrajnog otpočivališta nešto desno do pod jednu do 10 m visoku okomitu pukotinicu (razpoko) u rubu odloma, gore; opet jedno udobno stajalište. Desno u jednu sličnu pukotinicu u previsnoj pećini, no glatku i puno težu (mnogo težjo) od predjašnje

(prejšnje): naporno gvozdenje, pri njenom vrhu klin; i, opet se potežući (potezajoč) za neki, srećnim slučajem ovamo zalutali (zašli) klekič, desno nad previs. Lijevo lakšom položenijom pukotinicom — samo krhki prijemovi, no na to smo se već navikli (navadili) — u smjeru negdje nad našim glavama izvirujućim grmičjem klekiča; vrh pukotnice malo u lijevo, i kratko, po ovdje jasno ocrtanom rubu odloma, do malene police. Uskoro imamo jedno ekspaniranije mjesto nad odlomom (osiguravajući klin); po treći nam puta ukazuju klekiči uslugu, a priznajem, bez njih bi prilično teško išlo — zahvalni smo im. Po ugodno položenom rubu odloma kroz nekoliko zelenih klekovih grmića lijevo i dohvatismo se, dobro vidnog iz »Dna«, suhog štrčećeg (štrlečega) stabla jednog višegodišnjeg kleka. Tu pod njim na mekoj travi priuštismo (privošćili smo) si jedan mali počinak. Vrh odloma je ispred nas, i nimalo nam baš ne ukazuje prijazno lice. Trebalo je malo da se prikupi (zbere) novih snaga. Ipak ove previsne krhke pećine pred sobom osmatramo s mnogo povjerenja; one nas neizježno iščekuju i znamo, prešavši njih, i naš je uspon dovršen.

Odmorivši i okrijepivši se, postavismo ovdje kraj suhog debla malenu kamenu piramidicu, zatim krenusmo. Na vodjstvu smo se s vremena na vrijeme smjenjivali. Čim se prvi na vodjstvu ma samo malo zamorio, drugi ga je smjenio. U praksi bilo je ovo: čim je jedan kao prvi prešao previs, drugi, povučen užetom od prvoga do njegova stajališta, preuzima vodjstvo za slijedeći previs, glatku pećinu i t. d. . . . onda opet prvi. U ovoj je prilici bilo potrebno, da se to više puta primijeni, i ako se time izgubi nešto malo više vremena nego, možda, inače; no, to je upravo neznatno, kada se predhodno uzme u obzir, da će tim načinom biti prijelaz gotovo uvijek apsolutno osiguran. Gore preko jedne manje, sasvim glatke, a strme pećine (naporno, trenjem odjeće); u desno jedna mala ali vrlo ekspanirana traverzica pod previsom, po silno krhkoj, uskoj, ponoru obrnutoj polici (klin); s nje gore u okomitom puzanju do druge, dobre police ispod većega previsa. Uskom pukotinicom u previsu, visokom ca 12 m, bez uporišta (osiguravajući klin); opet jedan, no manji previs, preko njega. Krivudava traverza u desno pod vrlo previsnim i krhkim vršnim rubom odloma, nad ponorom (najekspaniranije mjesto), do klekovih grmića, te lijevo u luku na položeni donji rub žljeba. Zaustavili smo se tek pri golom, crnom stablu, veoma dobro vidljivom iz »Dna«. Uistinu, bili smo radosni, da nam je prvi istinski uspon u ovome ljetu tako glatko uspio! Dalje? No, daljnji nas uspon baš nimalo nije zabrinjavao. Sada smo tek negdje u polovici stijene, ali dalje je sve lako, to smo vidjeli još iz doline . . .

Odvezasmo se, i uže smotavši stavih u naprtnjaču. Iznad stabla, na položenom rubu žljeba još načinismo piramidicu, potom veselo i složno zapuzasmo rubom gdje gdje (ponekod) poraslom sitnom gorskom travom i rijede klekovim grmičjem. Nešto prije 2 sata dohvatismo se po lakom terenu najvišeg ispona sjeveroistočnog Cmirovog grebena »Nad Kuhinjo Špice« (2254 m). Cio uspon trajao je 6 sati, od

toga na krhki rub odloma otpada punih 5 sati. Najbolje objašnjenje ekspaniranosti tog dijela uspona.

Gore nas dočekaše ugodni zvuci Torkarove harmonike ispred Aljaževeg Doma. Tako ih je bilo prijatno slušati ovdje na Cmirovu grebenu! Jasno smo ih razabirali (razložili) u onoj mističnoj okružujućoj tišini. Poznati, impulzivni »Triglav-marš«! Nedjelja, krcat (natačen) je Dom ljubiteljima gorske prirode. Kroz slabi naš dalekozor, veoma jasno smo zapazili, da su svi stolovi na terasi ispred Doma obilno zaposjednuti. Sićušna (majčkena) stvorenja, ljudi, oni tamo dolje i nas dvojica na visokom gorskom grebenu, dive se nečemu grandioznom, božanstvenom. Ushićeni su nečim, što je prelijepo. Čovjek je zbilja zadivljen, posmatrajući gorske orijaše, koje jednim tihanim, efektivnim lijetom lagano i lagano zaogrće (ogrinjajo) tmasti (temen) plašt magle...

Razliježu se zvuci harmonike, gube eterom, dodiruju se stijenja i odzvanjaju nesređenim akordima, iz svake kotline, svake luknje, svake pukotinice proizlaze, svaki je kamačić (kamenček) taknut njihovim blagim dahom. No, nestalo ih, zavladao je tišina. Nelagodno se ćutimo, nekako osamljenima, zalutalima... Magli su slijedili tamo iza Luknje nekakvi neprijazni oblaci. Da unesemo malo veselja, da se nešto raspoložimo, prije nego se izgubi sićušna kućica s mnoštvom, krepkim glasom javljamo se dolje prijatelju, opskrbniku Torkaru. Veseli zvuci harmonike, probijajući maglu, dojavljuju nam, da nismo sami.

Odlazimo. Položenim sjev.-ist. grebenom dohvatimo se uskoro i vrha Cmira, gdje ispod kamenja nalazimo svoje okovane cipele. Oblačimo ih i, pošto je zahladilo, odmah silazimo s vrha. Guste tamno-sive magle hvataju se vrhunaca Urbanove Špice, Rjavine, Triglava i prate nas u silazu. Dugim skokovima po kamenim sipinama »Za Cmira« žurimo u dolinu. Probijamo se opet gustom klekovom šumicom »Dna«, prolazimo suhim jarkom preko bijelih valutaka (grušč) skotrljanog kamenja različite veličine, opet smo u mladoj bukovoj šumici nad malenim bistrim potočićem. U šumskom prosjeku nad Bistricom nismo mogli proći pored krupnih (debelih), obilato posutih, zrelih borovnica... Sočne crne jagode toliko nas zadržale, da smo se s njima rastali tek pošto smo dobro bili promočeni jakim, iznenadnim pljuskom. U trku dohvatismo se umalo (kmalu) prijaznog krova drvarske bajtice, ispod kojega nadjosmo sklonište. Dugo čekasmo na prestanak kiše, no, izgleda, nije imala namjeru tako brzo prestati. I zašto da još čekamo, kada smo već potpuno — do kože — mokri?! Od drveta do drveta, ispod krošanja, dodjosmo konačno k pragu naše bajtice, koja je dobrano već bila pod vodom, i sličila jednom manjemu otočiću...

Sušeći odijela i sebe uz topao oganj, bili smo srećni; najmanje bi nam uticaja na dobro raspoloženje imalo to, što bijasmo mokri »ko miševi«. Jer zamislite, da nas je taj isti pljusak zadesio gore, u stijeni!... Bili smo do kraja jednako dobrog raspoloženja, jer ipak smo onakov tmurni dan umjeli iskoristiti...

Avala

U opštini Beli Potok, 11 km južno od Beograda, nalazi se Avala, poznato beogradsko izletišta. Ona pripada grupi Šumadijskih planina, koje se prostiru između Morave, Dunava, Save i Kolubare. Grupa ovih planina se pruža sa severa k jugu i ne odlikuje se znatnijom visinom, no spada među najniže planinske predele u Srbiji. Sa severa, upravo od Rudnika, bilo (greben) Šumadijskih planina se postupno spušta počev od Venčaca, Bukulje i Kosmaja, da se najzad, na domaku (blizu) Beograda, sa znatnom visinskom razlikom, završi sa kupom Avale 511 m.

Oblast Avale se sa severa graniči dubodolinom Torlaka i brda Razbojišta, a na jugu sa Šupljom Stenom. S istoka joj čine granicu i pod njom izviru potoci: Konopljište, Vranovac i Gledjovac. Takođe i na zapadnoj strani Avale izbija nekoliko potoka. To su: Duboki Potok, Soljak i Krstati Potok. Ovi potoci pripadaju slivu (porečje) Topčiderske Reke, a oni s istoka ulivaju se u Zavojničku Reku, te tako Avala gradi vododelnicu za vodopađu Save i Dunave u beogradskoj okolini.

Trup Avale sastoji se, uglavnom, iz krečnjaka (apnenca), peščara i drugih slojevitih stena. No osim (razen) ovih stena, koje su se, u nekadašnjem moru, nataložile od raznih morskih životinja, u sklopu Avale se nalazi i takvo stenje, koje je postalo preobražajem izvesnih stena. Među ovim preobraženim (metamornim) stenama, najvećma se zapaža tako zvani serpentin. To je stena zelenkaste do crne boje i njena se građa često nalazi po mnogim srbijanskim planinama.

No, pored stena, koje sam pomenuo, u stvaranju Avale su uzeli učešća i mlađi slojevi gromadnih (eruptivnih) stena. To je bilo u doba, kada su se u zemljinoj utrobi pojavili jaki pokreti. Tada se, vele naučnici, ustalasala i današnja Avala, pa njeni slojevi taložnih (naplavljen) stena behu (so bili) pokrenuti iz njihovog prvobitnog položaja. Ogromina sila zemljinih pokreta otpočela je, tada, u džinovskoj (orjaški) radionici prirode jedno zamašno (pomembno) delanje: stene su se savijale i ubirale, lomile i pucale, stvarajući na taj način velike pukotine (razpoke). I tada poče u njih prodirati podzemna lava, koja nije mogla izbiti na površinu, no se u tim pukotinama zadržala i očvrstnula, storivši na taj način žice (žile) gromadnih (ogromnih) stena.

A ove žice, međutim, bile su praćene raznim gasovima i mineralnim parama, pa su se, naravno, i oni, para i gasovi, utiskivali u stene i, posle izvesnih procesa, skupili kao rudne žice i rudna ležišta. I tako, na onim mestima, gde su žice gromadnih stena probijale krečnjak, nakupile su se rude olova i cinka sa srebrom, čije rudače danas nalazimo po Crvenom Bregu. A na drugom mestu, pak, gde je vrela mineralna para i voda uticala (vplivala) na serpen-

tinske slojeve, došlo je do stvaranja živinih (živo srebro) ruda, koje se prostiru oko Šuplje Stene i po nekim drugim mestima oko Avale.¹

To bi se, uglavnom, moglo odnositi na postanje Avale.

Istorijska prošlost Avale bila je takode burna. Pre najezde (vpad) Osmanlija Avala se, veli istorija, zvala Žrnov. Na njenom vrhu postojao je, kažu, od pamtiveka jedan utvrđeni gospodski grad, koji je za sva vremena svojih gospodara, pa i za vreme srpske vladavine, zadržao svoje staro ime Žrnov. Istorijski zapisi ne kazuju, ko je podigao grad Žrnov. Jedini podatak o tome našao sam u spisu »Planina i sport« od prof. A. Stanojevića, u kome se veli, da bi grad mogao poticati iz doba Rimljana.

Današnje ime Avali su dali Turci, nazvavši je »Havala« ili »Hevala«, što na njihovom jeziku znači »zaklon« ili pak »uzvišenje«.

Avalom su Osmanlije zagospodarile prvi put 1442 g. Kao novi osvajači, oni su uočili (uvideli) pravu vojničku važnost Avale i odmah, na temeljima staroga grada Žrnova, sagradili jaku odbranbenu tvrđinu. Ovu novu građevinu Turci su, veli predanje (sporočilo) pretvorili u razbojničku kulu, u kojoj je sedeo i zloglasni vojvoda Porča od Avale. Vojvoda i njegova posada počeli su, tada, s Avale, sejati razdor i pustoš po celoj okolini, koja je u ono doba bila dobro naseljena, puna života i poslovanja, koje je bilo nastalo zbog zamašnih i jako razvijenih rudarskih radova.

Godine 1443 Turci su izgubili Avalu. Međutim, 1458 g. oni su je opet osvojili, učinivši je, tada, istaknutim (osprednji) položajem prema Savi i Dunavu s jedne, a budnim stražarem prema Šumadiji s druge strane. Iste godine je, kažu istorijski zapisi, Muhamed II. izvršio i neke opravke na Avalskom gradu.

Ovo gospodstvo Turaka na Avali njena je okolina krvavo osetila (občutila). Dve godine posle osvajanja Avale ispred nje, idući k Beogradu, nije ostalo ni jednog sela. Vaskolik (celokupen) prostor što ga danas obuhvataju sela: Beli Potok, Jajinci, Mali i Veliki Mokri Lug, Rakovica i Kumodraž, a zatim i Banjičko Polje, služio je kao poprište za krvave bojeve između beogradske posade i osmanskih četa. Sva ova sela bila su opustošena i, sve do Karadorđevog doba, stajala kao živi spomenici osmanskog divljaštva. Tada je Veliki Vožd ova sela naselio stanovništvom iz okoline Svrljiga (varošica u Moravskoj Banovini).

U doba od početka 15 stoljeća, pa do sredine 19 veka, Avala se ne pominje (omenja) po istorijskim beleškama; zbog toga se i ne može reći, kakvu je ulogu ona igrala među zaraćenim (zavojskovanimi) narodima.

No konačno oslobođenje Avale i njen prelaz u srpske ruke počinje od godine 1877, naime dana, kada je s beogradske grada za navek zbačen turski barjak sa zvezdom i polumesećem. Naredne (na-

¹ Lepa zapažanja o rudnom bogatstvu Avale i njenim specijalnim mineralima (avalit) izneo je gosp. Fran Tučan u njegovom popularnom spisu: Make-donija — putničke slike i dojmovi, str. 12 in 13. Zagreb, bez datuma.

stopne) godine, međutim, na Berlinskom kongresu, napačenoj (izmučeni) zemlji Srbiji bi priznata nezavisnost i tek tada Avala postade naša slobodna planina.

I Avala, koja je dotle bila poprištem oružanih sukoba (spopadov), počela je privlačiti pažnju ljubitelja prirode. To je nastupilo doduše (sicer) desetak godine docnije. Tako je 1901 g. osnovano u Srbiji i prvo planinarsko društvo, koje je odmah počelo priređivati izlete po »šumovitoj Avali«. A nešto docnije, ondašnje Srpsko Ministarstvo narodne privrede izašlo je u susret želji Srpskog planinskog društva i na Avali podiglo planinsku kuću.

Zanimljivo je, za današnje doba, s kakvim su oduševljenjem tadašnji beogradski ljubitelji prirode, posmatrali, kao planinari, njihovu »veličanstvenu i vilinsku Avalu«. O tome nam najlepše svedoči jedno pismo od 29 maja 1902 g., koje je tadašnji železnički činovnik, Svetozar Despotović, uputio Srpskom Planinskom Udruženju«. U početku toga pisma se veli: »Kad god bacim pogled na Avalu, meni se srce para, što ona i dandanas strči onako pusta i divlja, i što mi od nje ni dandanas još nismo stvorili pravi vilinstan, perivoj, raj — na čemu da nam zavidi ceo svet, ali i da dolazi, da se i on uz nas one prirodne milošte i lepote nauživa!«

Tako su, eto, stari beogradski planinari uzdisali za njihovom Avalom. A takav se poklič (klic) neće, izvesno je, danas čuti!...

Jožef Zazula:

Planinci na najvišjih gorah naše zemlje

III.

Cordillera Blanca (Južna Amerika) 1932.

V popisovanju potovanja v Pamir smo bili omenili, da so bila že tedaj dovoljena sredstva za Pamir in Bolivijo⁴; toda Himalaja se je zdela važnejša, zato je morala Južna Amerika počakati. Dve leti za tem je prišla tudi ona na vrsto in udeležili so se potovanja poleg drugih tudi stari znanci: dr. Borchers, ki je bil v Pamiru; Hörlin, ki je bil na Himalaji, in Schneider, ki je bil pri obeh. Zastopane so bile stroke: planinsko plezanje (zavojevanje vrhov), zemljepisje in ledeniki, risanje zemljevidov, merjenje visokozračnih kozmičnih žarkov; končno zdravnik, za slučaj nesreč, ki jih ne manjka. Vsega je bilo sedem strokovnjakov, ki so doplezali en sedem tisočak, pet šest tisočakov in 14 vrhov in prelazov med 5000 in 6000 m. Duhovni uspeh: znanstvena preiskavanja in obsežni zemljevid v obsegu 5000 m² z merilom 1 : 100.000 ter preiskovanje kozmičnih žarkov. Temu primerno gospodje niso vedno skupaj potovali, temveč so se gibali posamezniki od Lime do Šantjago in od Tihega morja do Marannona v gor. teku.

Koncem meseca (31.) marca 1932 so se ukrcali na navadno tovorno ladjo, na kateri so bili med vso vožnjo kakor lastni gospodarji, kar je bilo umevno; saj so imeli 6000 kg prtljage, ki so jo med vožnjo potovalci sami, v prvi vrsti Hörlin in Schneider, preprtljajili v 168 zabojev po 30 do 40 kg za živalske tovore. Povrhu je imel Hörlin sam, ki je potoval zaradi preiskovanja kozmičnih

⁴ Točno označeno so potovali po Boliviji, Peruju, Čile in Argentini.

žarkov, velikanske zaboje, med drugim velik kardanov obesek: ta je moral viseti kolikor mogoče na središču ladje, ker so v njem tekli aparati in je Hörlin že pri ukrcanju pričel ž njimi meriti.

Dne 2. maja so se izkrkali v Južni Ameriki ob Tihem oceanu pri malem pristanišču Kazma, dva druga sta se peljala do Kalao.

Dva meseca sta pretekla, preden so zavzeli prvo goro. Od brega do cilja so morali prekoračiti do 4000 m visoke točke in vmes (kakor pri Himalaji) se spuščati v globoke doline z navadnimi stezami. Na slemenih so našli sledi starih naselbin iz časa Inke: z 2—3½ m dolgimi, po 1 m širokimi in 40—80 cm debelimi kamenitimi ploščami pokrite stavbe, nekake mrtvašnice, imenovane Čulpa. Kraji so imeli z ledenikov napeljane vodovode in so bili mnogo bolj naseljeni kakor dandanes. Najvišje razvaline so stale 4400 m visoko. — Zatem je sledilo — deževje. Kot priprava za znamenito goro Huaskaran (6785 m) so naskakovali mnogo drugih, brezimenskih vrhov do 6000 m visokih; prenočevali so v šotorih 4900 m visoko, v njih čakali po cele dneve, ko je sneg naletaval in se, če niso česa dosegli, vračali v srednje oddihališče, prijazni kraj Jungaj. Šele koncem junija se je zvrzenilo, toda za Huaskaran je bilo treba še čakati, ker ga v gotovih razmerah ni mogoče zavzeti. Treba je namreč čakati na povsem suho vreme, da se po gorah sneg »posuši« in uleže ter kolikor mogoče utrdi. Strjenega snega v onih krajih ni dosti, ker tudi na visokih gorah sonce hudo pripeka. Od 15. do 20. julija pa so zavzeli Huaskaran. Miss Pek je bila že dne 2. septembra 1908 javila svetu, da ga je z dvema Švicarjema zavzela; toda zdravnik v Jungaju, ki je Švicarjem ozeblino zdravil, trdi, da so vrh zamenjali.

Naši potovalci so odšli na goro z devetimi nosači in dvema hlapcema za meze; 3750 m visoko so se živali vrnile in 5 hribolazcev in 9 nosačev je šlo dalje do 5500 m, kjer so prvokrat prenočili v snegu; drugi dan so nadaljevali do 5900 m visoko, kjer so znova prenočili, a pustili nosače v šotorih in sami nadaljevali po zelo razoranem snegu ob stolpičih, preko mostov, razpok in jam. Sneg je postajal vedno slabši; vsi so otopeli lezli dalje, deloma ob žgočem solncu, a v senci ob hudem vetru in mrazu. Malo pred 16. uro so dosegli vrh pri $-10\frac{1}{2}^{\circ}$; tam so zasadili dvojce zastav, ki so še tedne plapolale na vrhu na 4 m dolgem drog: za domačine v dolini ponosen dokaz, da je bil Huaskaran resnično zavzet. — Nazajgrede so bili boljše volje, četudi se je bil nekdo »spozabil« v ledeniško razpoko in je veter v šotorišču lonce in ponvice preobračal; kajti na najvišjem vrhu Peruja je pa le plapolala peruanska zastava.

Od sedaj dalje so hodili posamezno: Lukas se je za zemljevid lotil fotogrametrovanja; Kinzl je šel iz doline v dolino in je preiskoval razsežnost ledenikov ter prišel na vrh najvzhodnejšega vršca (4900 m) Nevado de Akrotambo, do koder sega led. Zdravnik Bernard je otipaval žile in plincem puščal kri, kadar so bili najbolj upehani; končno se je sam nalezel veruge, specielno v ondotnih krajih razširjene bolezni: vrnil se je v Evropo! Hörlin je prenašal svoje težke zaboje z instrumenti in je opazoval po različnih vrhovih kozmične žarke; ostali so hribolazili: našli so velikansko podrto goro, nov prelaz preko Kordiljere, predvsem pa so fotogrametrovali: Schneider in Hein sta zavzela Huandoj (6395 m) in Artizon-Rajn, kjer so jima nosači povzročili posebne vrste zabavo. Že več dni je bilo namreč slabo vreme; hodila sta po ledu in snegu, po skalah in dolinah, da najdeta pot na vrh, ko pričakata končno najlepše modro nebo. Kar zarila sta se v stene, a nosači so se spodaj dolgočasili; skoraj sta bila blizu cilja, brezoblačno nebo in najlepši razgled so se obetali; pa se prično dvigati izza dna lahne meglice. Kaj se je bilo zgodilo? Iz nagajivosti ali dolgega časa so nosači globoko spodaj zapalili suho travo po vsem pobočju; okoli živeči Indijani so isto storili in kmalu je bila vsa 6000 m visoka gora v najlepšem dimu, brez razgleda.

Na tem potovanju je bilo posebno važno fotogrametrovanje in delo na kozmičnih žarkih. Fotogrametrovanje je posebne vrste fotografiranje, pri čemer nastane taka slika, da moreš po njej določiti višinske črte — od 100 do 100 — in kote in torej ni treba z aneroidom opazovati od točke do točke. Hörlin je razpostavil svoje aparate na več točkah od 4700 m do 6100 m. Cele tedne, v lepem in mokrem, jih je opazoval (pri neki priliki je

bil v nevihti s strelo sv. Elma) in 6 nosačev mu je pomagal, ko so pri neki turi za poldrugi dan zašli, ker je novo padli sneg sled zabrisal. Glavni del aparatov je tenka, 7 cm dolga in 3/1000 mm »debela« žica iz platine.

Tako se je to potovanje zelo razločevalo od onega v Himalaji: Kang-hend-cenga je bil povsem različen od Huaskarana; prvi strm kakor streha, ves v skalah, poln plazov in ledu, kratko; nedostopen; poslednji razmeroma položen, brez pravih plazov, v sneg zakopan; prvi 8603 m, poslednji 6785 m visok — razlike 1818 m.

Začetkom oktobra so smatrali delo v okolici Jungaja končanim; razšli so se; le Borchers in Schneider sta se (za slovo iz Amerike) še povzpela na najvišjo goro Akonsagua.

Akonsagua je brezdvomno najvišji vrh v Ameriki; »brezdvomno« pravimo zato, ker vrhovi v Ameriki in Aziji še niso tako zanesljivo določeni, kakor običajno čitamo kôte po naših zemljevidih ali zemljepisnih knjigah. Ne samo deset, tudi sto metrov višje ali nižje — ni redek slučaj. Toda Akonsagua je brezdvomno najvišji, četudi ima tak vrh, da je težko z instrumentom najvišjo točko določiti: srednja višina vseh točk znaša 7033 m (Ljening 7130 m). Leta 1883 so ga prvokrat hoteli zavzeti, toda na vrh niso prišli; pač pa se jim je posrečilo 14. januarja 1897, dalje 13. februarja 1897. Naši planinci so bili šesti; preko dva ducata vzponov se ni posrečilo; trije hribolazci so se ponesrečili smrtno. Najtočneje so ga zmerili 1897, ko so trije geodeti natančno določili, kateri točki vrhu gore pristojata najvišja mera.

V Puenti del Inka je konec železnice, letovišče, žveplene kopeli in temu primerne cene; izvrstni mezgi, debeli vodniki in nosači. Prvi dan so jezdili do kraja doline; drugi dan do višine 4000 m in peš do 4700 m neskončne draste⁵. Ako se namreč pri nas postavljamo s stenami, pa ima Akonsagua ne samo preko 3000 m visoko steno, temveč na nasprotni strani tudi temu primerno dolgo peščeno drasto, kakršne so n. pr. pri nas mnogo krajše, na Pleši-Plešiveu pri Slovenjgradcu, na Peci, Konjiški gori in drugod. — Tretji dan so šli po drasti do 5300 m, kjer so nosači velikodušno — odpovedali; že naprej gori se nahajajo planinci so se morali vrniti in sami nahrbtnike oprtiti. Prenočili so 5500 m visoko. Četrty dan, 4. novembra 1932, so prišli na vrh. Od 6500 m dalje drča posebno oživi; naši potovalci-skakalci so skočili 5—10 korakov naprej in se vrgli na tla, a pesek jih je podrčal nekaj korakov nazaj; tako so skakali in se drčali do vrha, ko so med 16. in 17. uro goro zavzeli. Za Akonsagua je prav, da je visoka, ker privlačna sicer ni! Razgled je veličasten, vrh brez snega, dasi ga nižje doli ne manjka. Vrh se še bolj mogočno dviga nad sosedi kakor n. pr. Mont Blank; zdi se, da si v zrakovlovu. Ko so prišli nazaj do šotorov, se je že znočilo. Peti dan so se vrnili do izhodišča; 30 ur niso nič poštenega ne jedli, ne pili; šesti dan so prišli v Puente del Inka nazaj.

Za planince je bilo s tem končano; fizik in geograf sta hodila in delala dalje, tja v novo leto.

IV.

Nanga Parbat (Himalaja) 1934.

Velikanski, izsušeni otok so gore na skrajnem zahodu Himalaje z osrednjim vršcem Nanga Parbat; saj je bila tudi Himalaja že zalita in je vodna tvorba, izzemšji višine, ognjeniškega izvira. Na ta »izsušeni otok« so jo usmerili naši planinci, ker jim na pravi Himalaji 1930 ni sijala sreča. A tudi Parbat so bili drugi naskočili že leta 1932 (ko so naši znanci hodili po Ameriki); pa jim je spodletelo. Leta 1934 so uspeli do 241 m pod vrhom (skoraj na vrh!), toda z velikimi denarnimi in žalostnimi človeškimi žrtvami.

Znanstveni uspehi se ponašajo s 400 fotogrametričnimi posnetki na 4000 km² obsežnem prostoru s triangulačno ugotovitvijo. Planinec, zemljemerec in znanstvenik so si roko v roki pomagali; zato ne smemo misliti, da planinec samo

⁵ Tukaj so našli preperel nahrbtnik, najbrž last ponesrečenega Angleža Mardena.

vrhove požira, četudi je njegovo delo bolj vidno nego mirna triangulacija ali tiho dokončavanje dobljenih podlag po učenjakih v domačem znanstvenem zavodu. Tako potovanje je za javnost dovršeno šele nekaj let pozneje, ko v knjigi in zemljevidih občudujem velikanski uspeh. Spomnimo se Humboldta, Darwina, Nansena, Stanleya, Livingstona in drugih!

Geolog je prinesel z Nange Parbata celo mineralno zbirko, da jo proučujejo; zemljepisec je proučeval svojo stroko; narisali so veliko geoloških profilov in začasno ugotovili, da je Himalaja mlado gorovje: v tercijaru so bili ondi mogočni ognjeniki, ki so bruhali lavo na sedimente pod seboj in jih izpreminjali v gnajs. Izšel bo velik zemljevid preiskanega in premerjenega sveta; obrušene kamne bodo mikroskopično preiskali in ugotovili starost in vrsto.

Vseh udeležencev iz Evrope je bilo 13, izmed teh trije naši znanci iz že opisanih potovanj: zemljemerec Finsterwalder, akademik Schneider in zdravnik Bernard, oni, ki je bil iz Južne Amerike predčasno odpotoval. — Na isti ladji je potoval v Indijo tudi prof. Dyhrenfurth s svojo družbo; poznamo ga iz potovanja na Kang-hend-cengo (1930); sedaj je šel na gorovje Karakorum. Obe družbi sta imeli lastne cilje, četudi so jima podtikali konkurencu.

Potovati so pričeli s tem, da so v Evropi pripravili prtljago, si zagotovili potovalno dovoljenje, preizkušali aparate in si odbrali potovalce. Odšli so preko Benetk po Rdečem morju v Bombay in od ondi z železnico v Srinagar v prijazni dolini, blizu ondi, kjer se Indus v ovinku obrne od vzhoda na jug. Vodnike so si naročili iz Darjeelinga, zaobljubili vseh 35 s 570 nosači; prekoračili so Indus, nakupili konje, vse po vojaško uredili v čete in štiri tedne po slovesu iz Evrope (15. 4.—14. 5.) so stali na vznožju Nangat Parbata na zelenem travniku Rakiot koncem doline, kjer so postavili začasno taborišče za prtljago (3850 m je bilo stalno glavno taborišče), od koder so prodirali na goro v presledkih s šotorišči I.—VIII.

Dne 29. 5. so izbrali prostor za stalno glavno taborišče 3850 m; 2. 6. šotorišče I. 5100 m; 3. 6. šotorišče II. 5300 m, kjer je na pljučnici zbolel Drexel; 6. 6. šotorišče III. 5600 m; 12. 6. šotorišče IV. 5900 m; 26. 6. šotorišče V. 6600 m; 4. 7. so obvladali steno Radiot 7062 m; šotorišče VI. (nižje) 6950 m; 7200 m šotorišče VII. in Srebrno sedlo 7600 m so dosegli med 4.—6. 7. Med VI in VII je nazajgrede zmrznil Merkl, med VII in Srebr. sedlom so ostali nazajgrede mrtvi Welzenbach, Wieland in 6 domačinov. Šotorišče VIII. 7895 m so dosegli 6. 7. (50 m pod prednjim vrhom). Schneider je gazil dalje proti glavnemu vrhu, a je moral 241 m nižje (ker ni bilo nosačev) prenehati. Vračati so se pričeli 8. 7., ko je pri povratku Schneider z dvema nosačema hitel po pomoč v šotorišče IV, pa tudi zato, da je v novi sneg gazil, ker so bili ostali že jeli omagovati.

Tako govorijo suhe številke; pojasnimo jih nekoliko! Do podnožja je prišlo okoli 700 ljudi, do zadnjih šotorišč okoli 10, do vrha en sam!

Ob snežni meji so postavili glavno taborišče 3850 m, kamor so nosači vse zložili, kar so prinesli s seboj; za prtljago je bil lasten šotor, za obednico poseben; po manjših šotorih prenočišča. Ponoči je razsvetljeval ogenj na dveh straneh; stala je straža. Tukaj so izplačevali dnino, imeli radijsko postajo in nosači so od tukaj odnašali v višje ležeča šotorišča hrano in druge stvari tako, da so se prihajajoči med potjo srečavali. V posebnem šotoru so razvijali plošče za kino in fotogr. posnetke. Sem pa tje je bilo tudi kaj razvedrila: o Binkoštih je tirolski vodnik Aschenbrenner ustrelil dva divja kozla; pozneje tudi okoli taborišča se plazečo volkuljo; v neki votlini so našli dva volčja mladiča, krstili so enega za Nango, drugega za Parbat. — Skopali so v sneg široko in globoko jamo, kjer se je nabirala voda.

Šotorišče I je bilo zelo razgledno; zasedlo ga je 23 oseb, šotorišče II je postavilo 20 oseb in je imelo sedem šotorov; šotorišče III je bilo na mali planoti s štirimi šotori; tukaj je bilo deloma zelo živahno. Malo višje, da so se celo sankali, je stalo šotorišče IV z enakim številom šotorov. Šotorišče V je bilo v strmini s tremi šotori; šotorišče VI je stalo onstran stene Radiot, toda višino je bilo že občutiti. Višja šotorišča so bila od časa do časa tudi prazna, kakor so pač planinci prihajali in odhajali. Šotorišče VI je imelo v globokem snegu en sam večji šotor, enako šotorišče VII.

Ako pomislimo, da je v Celovcu vsako leto februarja do 24 in več stopinj mraza, temperature pri šotoriščih (15° pod ničlo in podobno) niso prehude; največ mraza povzroči veter in izpostavljena visoka lega. Ob mirnem vremenu je odsevajóči sneg celo jako pregreval; ob takih prilikah je nastala velika razlika med mrazom in gorkoto, zato so planinci zbolevali za hripavostjo ali celo na pljučnici (Drexel).

Začetkom julija se je pričevalo slabo vreme; sneg, mraz, zameti, zmrzli udje, deloma pomanjkanje spalnih vreč in druge neprilike so povzročile, da se je sestajanje med šotorišči zrušilo. Najvišji prodiralci so omagali, vzdržal je Schneider do glavnega vrha, potem so ga poklicali nazaj, ker je položaj za ostale udeležence bil vedno bolj kritičen. Nosili so s seboj zastavo, toda zasaditi na najvišjem vrhu znamenja zmage niso mogli. Šotorišče za šotoriščem se je praznilo in ko so v glavnem taborišču zaznali za katastrofo, so jeli pospravljati; kajti vreme ni obetalo kaj boljšega. Približala se je bila doba monsuma.

Od 13 udeležencev je štirim smrt odrekla pot v domovino; od Indijcev jih je umrlo šest. Številka 13 je bila značilna: udeležencev je bilo 13, iz Benetk so odšli 13. 4., sedeli so v šotoru pri mizi št. 13, četa (pravilno bataljon) donašalcev je bila razdeljena v 13 oddelkov in 13. 7. 1934 je bil najkritičnejši: zveza med podnožjem in vrhom se je zrušila! Med drugimi je preminul tudi Merkl, ki je vse potovanje že 1932 vpeljal in 1934 vodil: s svojim domačim spremljevalcem Gaj-Laj-em je ostal v snegu z eno samo odejo.

Iz taborišča so šli 23. 7. še poslednjikrat v šotorišče, kjer je pokopan Drexel, po slovo; potem so zemljemerci nadaljevali fotogrametrovanje; glavno krdelo je odšlo domov, a odhajali so tje do avgusta: nosačev je primanjkovalo, prenašali so tudi bolnike, odhod je zaostajal — a se je končev vendar približal: pospravili so poslednje šotore; na travniku Rakiot je utihnilo.

* * *

Ako primerjamo opisane dogodke z našimi razmerami, spoznamo mnogo razlik. Markiranih potov ne poznajo; v udobnih kočah ne prenočujejo, tudi posebnega planinskega kroja nimajo: obleka, v kakršni so na pr. prišli z Ljenina, je bila pravo strašilo. Plezati se niso učili po umetnih stenah, temveč po skalah Mont Blanka. Pač pa jih navdaja neprekosljiv humor: Ko je Wieuu v Pamiru na ledeniku spodrsnilo in je z rokami naprej sfrčal v 10 m globoko jamo, svetiljka daleč pred njim — bilo je ponoči — je tovariš Borchers od 3.—6. ure zjutraj čakal, da se je zdanilo; Wien sam pa se je hitro »znašel«: prepeval je rudarske in planinske pesmi, dokler ga ni tovariš rešil. — Po ledenikih so prtljago vozili na smučeh, točno kakor kaka ekspedicija na Severnem tečaju. — Ako je konju spodrsnilo, da je sebe in jezdeca vrgel v potok, je bila to samo veselo razpoloženje povzročujoča dogodbica; ako je legla megla okoli vrhov, se jim je izpremenila v »mlečno juho«; volčja mladiča pod Parbatom sta postala prava razvajenca; »drsalnica« na Akonsagui prijetno razvedrilo ob dolgočasni hoji. Čevlji iz kostrunove kože so bili enako izvirni in kaj bi šele vedeli povedati, ako bi opisali življenje v taborišču samem!

Najbolj nas dirne preiskovalcev preziranje vsega, kar je prosvetni oblič, dasi so potovalci sami visoki prosvetniki.

Dyhrenfurth piše na koncu svojega poročila: »Zadnja noč v šotoru, ploha bobna ob platno. In vendar bi jokal in vokal, ko se zmislim, da postajam zopet upehan evropski prosvetnjak.«

Prav tako piše Borchers: »Milo se nam je storilo, ko smo jahali iz te lepe doline. Prav nič nas ne mika zapadnoevropska civilizacija.«

Opisana potovanja so samo štirje slučajji med mnogimi drugimi, ki se vrše leto za letom po vseh najvišjih vrhovih. Planinskim sotovarišem želimo mnogo sreče in uspehov tudi v bodočnosti: znanosti v korist, planincem v ponos in njim samim v čast in razvedrilo! Kakor oni dandanes svetovne gore, tako so pred 100 leti in prej razkrivali naše (takrat enako neznane) gore naši domači možje: Scopoli, Hacquet, Stanič, Vodnik, Dežman, Frischauf, Aljaž, Kugy in so tudi podobno po njih živeli.

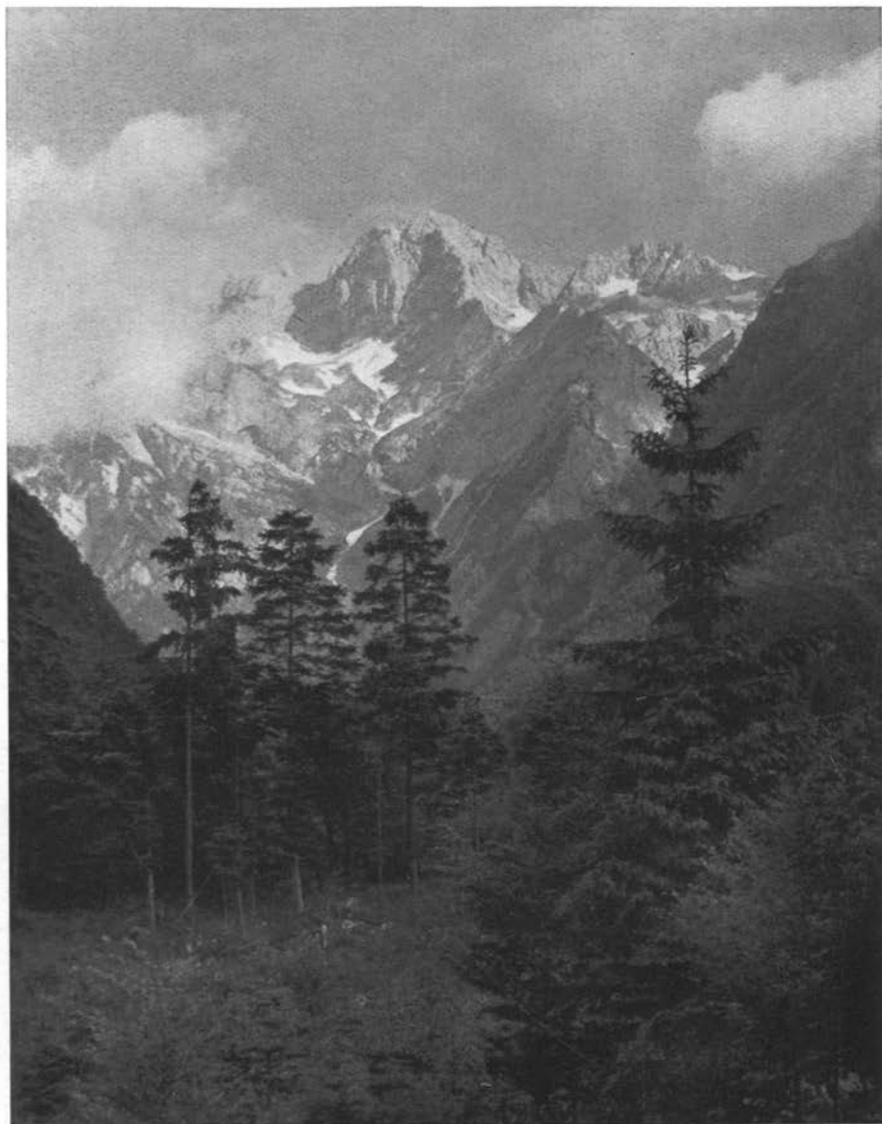

Foto prof. Janko Ravnik

Kamniška Bistrica — Skuta

Križ na Gori sv. Uršule

Foto Jože Kovačič

Naš kotiček

V Solčavo na Vernih duš dan.

Na prijazno pokopališče v Solčavi, na prerani grob naše ljubljene Emice¹ smo romali, da ga okitimo s cvetjem, ker je nismo mogli spremiti k večnemu počitku. Vas, pokopališče obdajajo od vseh strani gore. Ob gomili smo onemeli; molče smo ji okrasili gomilo, na grob položili šopek rdečih nageljnov, prižgali svečo in pomolili, ko je že padal mrak in se je ozka dolina ovila v meglo.

Planine, ki jih je draga pokojnica ljubila iz dna duše, so ji pripravile poslednji dom. Vabile so jo vse leto in tudi še pozno jeseni so jo izvabile, a za vedno. Bila je idealna, spretna planinka in izvrstna smučarka. Njena jeklena volja jo je usposobila tudi za najbolj opasne ture. Bila pa je tudi vzorna tovarišica, en sam nedolžen smeh, razigrana dobra volja. In vendar: Zamrl je Tvoj smeh, Emica; v prelepi gorski Solčavi sanjaš večni sen; preko nageljnov na Tvoji gomili bodo žalžene kmalu natrosile mehkega snega, pa zopet kmalu bo na njej vzbrstelo zelenje, in me se bomo vračale v planine — brez Tebe in vendar s Teboj.

Mira Krušič.

Evharištični križ na Gori sv. Uršule. Gledaš v Mislinjski dol, da ne vidiš naše žalosti — koroške. Opominjaš romarje in planince.

Srebrne črke so izdoblili vanj: »Jezus, naše upanje, Jezus, naše rešenje!« Na vrata pritrjujemo majhne lesene križce, vsak Božič novega. Tudi na veliki evharištični križ jih bodo nabili. Da bo sreča in blagoslov med nami ter resnična slovenska domačnost!

¹ † Ema Černič (gl. »Plan. Vestnik« 1934, 381).

Obzor in društvene vesti

Spodobno vedenje v planinah. Agrarna zajednica planine Javornik, občina Sv. Katarina nad Trzičem, je s prošnjo na pomoč sporočila sledeče: Preteklo zimo so neki smučarji na planini Javornik s silo vdrli v tamkajšnjo planinsko kočo. V koči so bila pripravljena za čas prihodnje paše drva, ki so jih kmetje težko tja spravili, in planšarsko orodje. Smučarji so vsa drva in planšarsko orodje pokurili. Pa tudi poleti se čujejo pritožbe, posebno da izletniki, turisti, zlasti mladina, delajo škodo po travnikih, poljih, gozdih, pri pastirskih pripravah i. sl.

Vemo, da se, žal, dogajajo taki čini surovosti. Kdor pa je pravi planinec, se v planinah vede primerno njihovemu veličastju, čuva svetost prirode ter varuje imovino in naprave lastnikov. Kdor nima v sebi te zavesti o odgovornosti, niti čuta za dostojnost, ta se naj ne spušča v gorski svet! Protibrezvestnemu divjaku pa naj nastopi brezobzirna ovadba in kaznen. Pravi planinci, bodite na straži, osobito v zimskem času, ko neredko smučar res misli, da mu je vse dovoljeno in da je vse njegovo, brž ko ima smučke na nogah!

»**Grandi imprese sul Cervino.**« Nova alpinska knjiga od Giuseppe Mazottija. Nemški prevod od Heinricha Erlerja z naslovom »Das Buch vom Matterhorn«. Union Deutsche Verlagsgesellschaft, Berlin 1935. — Srce vsakega alpinista bo pri čitanju te edinstvene knjige višje bilo. Vsebina planinskih knjig Edwarda Whymperja, Guida Reya, Teodorja Wundta in Dr. Guida Lammerja o najbolj markantni gori na svetu je tu kratko in napeto združena. Plezamo po grozni severni steni v družbi bratov Schmid; isto po zahodni, južni in vzhodni steni. Stojimo v nevihti na Zmutt-grebenju, potem zopet na previsnem Furggen-grebenju. Boj za vsak korak pri Hörnli-koči nad 4000 m, na italijanskem grebenju, in končno večkrat na vrhu osire piramide. Prvi vzpon in krvavo tragedijo na tej plemeniti skali doživimo v dramatičnem opisu. — Angleži, Italijani, Nemci, Švicarji in Francozi — najdrznejši alpinisti vseh dežel, najboljši vodniki prihajajo z vseh strani k gori vseh gor, zmagaujejo, umirajo.

S to knjigo je alpinska literatura pridobila mnogo. Najboljši fotografi so jo ilustrirali in izvrstne skice nam razlagajo razne variante. A. Kopinšek.

Francoske ekspedicije v Himalajo ne bo. Francoska odprava v Himalajo, ki jo franc. alpinisti že dve leti pripravljajo in za katero so zbrali že znatna sredstva, se ne bo izvedla. Odprava je imela za cilj Makalu na meji Tibet—Nepal, dalje Kančenzengo (Kang-hend-cengo) v Sikkimu, en vrh v Karakorumu in Nanga Parbat. Ekspedicijo je preprečil sikkimski maharadža s svojo prepovedjo, baje iz političnih razlogov. Morda bo odprava odšla v Indijo prihodnje leto.

Četrta angleška ekspedicija na Mt. Everest. Kakor smo že poročali, pripravljajo Angleži nov naskok na Mt. Everest (ali Čomolungma, kakor mu pravijo domačini). Nekateri člani odprave so odšli v Indijo, da prežive zimo v Tibetu in Sikkimu in se privadijo gorskemu podnebjju. Glavna skupina odputuje pod vodstvom Sir Ruttedgea proti koncu l. 1935. Naskok na najvišjo goro sveta nameravajo Angleži izvesti tekom l. 1936.

Rešitev onemoglih plezalcev s stene pod Ojstrico. Koncem avgusta t. l. sta naskočila dva plezalca, znan planinec iz Zagreba in neka gospodična iz Ljubljane, severo-vzhodno steno Ojstrice, z izhodiščem iz Robanovega Kota. Med plezanjem pa sta zašla na težjo polico, odkoder nista mogla niti naprej niti nazaj. Obupno sta klicala na pomoč. Klice so čuli kmetje v Robanovem Kotu, ki so o tem obvestili Savinjsko podružnico SPD v Celju. Ta je na mesto nesreče takoj poslala reševalno ekspedicijo. Načelnik reševalne postaje g. A. Kopinšek, skupno z g. D. Gradišnikom iz Celja, je našel oba ponesrečena turista pod steno Ojstrice popolnoma izžrpana in ju je, ko sta se nekoliko okrepcala, po vrveh spravil v dolino na varno. — Ponesrečenca sta prebila v steni dva dni in dve noči v hudih nalivih in v mrazu.

K 30 letnici Kadilnikove kočē na Golici.

Predpriprave za zgraditev kočē so se pričele takoj, ko je bila dne 19. aprila 1903 ustanovljena podružnica Slovenskega Planinskega Društva za Kranjskogorski okraj, s sedežem na Jesenicah. S pomočjo Osrednjega društva in z bogato podporo mecena g. Frana Kadilnika je pod prvim načelnikom mlade podružnice, g. Milanom Guštinom, takratnim učiteljem na Jesenicah, graditev kočē tako napredovala, da je bila v jeseni leta 1904 že pod streho. V letu 1905 je bila stavba dovršena, za prve potrebe opremljena ter 18. junija svečano otvorena. Letos je torej kočā dospela do 30 letnice obstoja.

Kadilnikova kočā na Golici je bila važna ne samo kot planinska postojanka, temveč je v predvojni dobi bila viden znak nacionalne zavesti jeseniških domačinov. Jesenice, eden največjih industrijskih krajev na takratnem Kranjskem, so bile tudi širši javnosti znane kot pozorišče vročih nacionalnih bojev. Zlasti se je to bojno razpoloženje stopnjevalo ob času graditve karavanške železnice v letih 1902 do 1906. Nacionalni boji pa niso ostali samo v dolinah, temveč so se zanesli tudi v naše gore. Nemški »Alpenverein« je spoznal, da bo Golica (preimenoval jo je v »Kahlkogel«) postala ena izmed najvažnejših točk za turistični promet; zato je postavil na njenem pobočju že leta 1892 svojo kočā (»Kahlkogelhütte«, sedanja »Spodnja kočā«). To dejstvo in narodna zavest Jeseničanov sta dala pobudo za to, da si je podružnica na Jesenicah ob svoji ustanovitvi leta 1903 stavila kot glavno nalogo zgraditev kočē na Golici, in sicer prav na vrhu, nad kočā »Alpenvereina«. To nalogo je, kakor rečeno, tudi izvršila. Nepozabnemu patronu kočē, Franu Kadilniku, gre v prvi vrsti priznanje za to planinsko postojanko. Ob 110 letnici njegovega rojstva (1825—1935) se podružnica predvsem njega spominja z globoko hvaležnostjo.

Podružnica je 30 letnico Kadilnikove kočē na svečan način proslavila dne 7. julija 1935 na Golici. Udeležba je bila kljub neugodnim vremenskim prilikam razmeroma prav dobra. V izredno velikem številu so poselili proslavo koroški Slovenci iz Sveč iz Rožu. Domačini z Jesenic so bili v lepem številu zastopani z godbo Sokolskega društva na Jesenicah. Sv. mašo je kljub slabemu vremenu daroval na prostem župnik od Sv. Križa, g. Krašna. Po končani službi božji je podružnični načelnik g. Ivo Šetinc pozdravil navzoče goste ter očrtal važnost kočē in velike zasluge pokojnega Frana Kadilnika. — Zastopane so bile podružnice SPD Gorje in Celje ter Turistovskega kluba »Skala« na Jesenicah in Sportni klub »Bratstvo« z Jesenic. Došlo je tudi več pismenih pozdravov, tako od predsednika mestne občine na Jesenicah g. mr. ph. Jožeta Zabkarja, od Osrednjega odbora SPD, g. dr. Jos. C. Oblaka in drugih. Proslava v ožjem krogu gorenjskih planincev je potekla prisrčno.

Razgled po planinskih časopisih.

Hrvatski Planinar, št. 10: Umberto Girometta piše o »jamskih najdbah v srednji Dalmaciji«, trdi, da jih je v Dalmaciji ne samo na stotine, temveč na tisoče. Niso pa še preiskane; pisatelj poroča, deloma s slikami, o najvažnejših jamah. — Dr. Mihajlo Rožič v članku »Nekoliko preudarjanja o planinstvu« ostro kritikuje izvajanja Dušana Krivokapića, ki so izšla v prejšnjih številkah, češ da so na »egzaltirano potetičan način« (str. 296) se zavzemale za prenapete planince, ki sami s svojo dušo baje v vzvišene namene križarijo po planinah. — Dušan Jakšič zaključuje opis svojega planinskega poseta Bolgarije. — Jurica Vukonić opisuje Risnjak. — Poroča se o gradnji grandioznega »Tomislavovega Doma« (na Sljemenju), ki je že pod streho, o proslavi 50 letnice Švedsk. Turist. društva, o ugotovitvi, da D.-Ö. Alpenverein odklanja naziv in namen sporta. — Številko zaključujejo društvene in druge vesti, književnost, izvleček časopisov. Na prilogah so lepe slike. J. T.

Der Bergsteiger, najlepša nemška alp. revija, stopa z oktobrsko številko v nov letnik. V članku: Tri severne stene piše Ludwig Steinauer o treh največjih alpskih podvigih bližnje preteklosti: o osvojitvi severne stene Grandes Jorasses, Aletschhorna in Dent Blanche (sev.-zap. stene). Članku so priložene prav zanimive ilustracije. — Alpski pragozd; B. Kerschner piše o prašumah v Alpah. — Karte relativnih višin (predlog dr. Viktorja Paschingerja,

kako naj se rišejo detaljne karte za uporabo alpinistov). — Džanga, glavni vrh, stena Besingi. Ludolf Schwarzgruber, eden izmed udeležencev letošnje avstrijske odprave na Kavkaz, poroča v članku, ki je opremljen s krasnimi slikami, o res največjih činih te odprave: o zavzetju Džange (5038 m) po severni strani (stena Besingi). — Veliki Maundkogel (severna stena in jugozapadna grapa). — V gozdu ivsokega Schwarzwalda (Henry Hoek): znani pisatelj piše o lepih šumah nemškega sredogorja, njega drevju in flori sploh. Dr. A. B.

Kongres mednarodne Unije Alpinskih Društev v Barceloni (od 3. do 5. julija 1935).

Spomnimo se, da je bila mednarodna Unija Alpinskih Društev ustanovljena l. 1932 v Chamonixu, da je ustvarila statut in sprejela svoja pravila l. 1933 v Cortini d'Ampezzo ter imela svoje prvo generalno zborovanje lansko leto v Pontresini.

Letos je klub »Centre excursionista de Catalunya« povabil delegate Unije, da so zborovali 3., 4. in 5. julija v Barceloni. Zastopanih je bilo 13 držav po 23 planinskih asociacijah. Eksekutivni komite, ki ga tvori 6 članic (Francija, Ogrska, Italija, Poljska, Švedska in Švica), jebil zbran polnoštevilno. Predsedoval je predstavnik Švice g. Egmont d'Arcis.

Predsednik se je spomnil s toplimi besedami treh odličnih alpinistov, ki so med letom umrli: gg. Porro, dr. Tuma in Guido Rey. — Nanovo je bil v Unijo sprejet Bolgarski planinski klub (dočim Blg. turist. družestvo še ni včlanjeno v Uniji!), odpravljeno je bilo dosihdob veljavno dvojno članstvo (pravi in začasni člani) — v bodoče bodo vsi člani imeli enake pravice in dolžnosti. — Pravila so dosedaj določala, da prehaja predsedstvo Unije vsaka tri leta na drugo državo; kongres pa je sedaj sklenil, da se, z ozirom na velike zasluge Švice za Unijo ter vpoštevajoč odlično delo stalne pisarne, prepusti vodstvo organizacije še za nadaljnja tri leta Švicarjem, kar je izzvalo splošno odobravanje.

Sledili so referati. Dr. G. Robert je poročal o »povrnitvi stroškov za rešilne ekspedicije«; po zanimivi debati je obveljal predlog italijanskega delegata dr. Frisinghelliya, da naj se ustanovi fond, iz katerega se bodo plačevali stroški za reševanje revnih žrtev, ki ne pripadajo nobenemu planinskemu združenju. Pisarna je dobila nalog, da prouči temeljito ustanovitev takega sklada in izdela definitivne predloge. — Publikacija priročnika (»Manuel alpin internacional«), ki bo vseboval najvažnejše podatke o vseh glavnih gorskih področjih društev, v Uniji včlanjenih, je bila prepuščena posebni komisiji, ki bo zbrala gradivo in stopila v dogovor s založnikom; izrečno je bilo naročeno, da Unija z izdajo priročnika ne sme imeti nikakih stroškov. — Dr. Robert je nadalje poročal o zelo perečem predmetu: o zaščiti zavetišč proti vandalizmu. Sprejete so bile sankcije, ki jih je predlagal poročevalec zoper povzročitelje takih dejanj; obenem priporoča Unija svojim članicam preventivno zavarovanje zoper vlome v kočve v taki obliki, kakor jo ima že vpeljano C. A. I. (Club Alpino Italiano). — Delegati so odobrili referat D'A. Roussyja o razstavah alpskih fotografij ter sklenil, da se v letu 1936 priredi taka razstava v onem kraju, kjer bo Švicarski Alpski Klub v istem letu razstavil planinske slike.

Važno vprašanje reciprocitete v kočah je izzvalo obširno razpravo. Tri največja društva (Franc., Ital. in Švic. Alp Klub) so se zedinila, da bodo priznala alpinistom z izkaznico internac. Unije v svojih kočah pravico do vseh ugodnosti, ki jih uživajo lastni člani; pri tem ne bo treba nikomur vstopati v klub države, kjer bo hotel uživati ugodnosti. — V imenu jugoslovanskih in poljskih planinskih društev se je v načelu pridružil tej važni odločitvi tudi dr. Valerij Goetel (ki je poleg poljskega Towarzystwa Tatrzańskiega zastopal na Kongresu tudi Zvezo Jugoslovanskih Planinskih Društev) z izjavo, da se Asocijacija Slovanskih Plan. Društev, ki razpolaga z okroglo 500 kočami, živo zanima za to reciprociteto ter bo gotovo vstopila v ta dogovor. Poročilo dr. Goetla o 500 kočah slovanskih plan. društev je bila za zborovalce senzacionalna novica.

Sprejeta je bila ustanovitev znanstvenih in literarnih odsekov pri planinskih društvih; ta predlog je bil na lanskem kongresu sprožil dr. Tuma, ki je zbudil takrat s svojim odličnim nastopom ter bogatim jezikovnim in strokovnim znanjem občo pozornost. Njegovo smrt so opetovano globoko obžalovali delegati Italije in Švice. Nadalje se je razpravljalo o obmejnem turistovskem prometu, ki je med nekaterimi državami že prav zadovoljivo urejen (n. pr. med Italijo na eni ter Švico in Avstrijo na drugi strani). Pri tej priliki je dr. Goetel sprožil predlog, naj bi se sedaj pristopilo k ureditvi jugoslovansko-italijanskega obmejnega prometa; njegov poziv je naletel na ugoden sprejem pri italijanskih delegatih in ni izključeno, da bo pobuda poljskega alpinista povzročila ponovno obravnavanje in morda celo ugodno rešitev te, za prijateljsko razmerje med obema državama važne zadeve. — Referat dr. Roberta o materijalu in reševalnih pripravah za reševanje v gorah je bil enodušno sprejet; za prihodnjem kongresu bodo imeli delegati priliko si ogledati zelo poučno razstavo tega materijala. — Zadnje poročilo se je tikalo najnovejših izkustev o gradbenem materijalu za stavbo koč.

Prihodnji kongres bo koncem avgusta 1936 v Zenevi.

Med posebnimi predlogi bi bilo omeniti misel M. Diaza, naj se za posebno odlična alpinistična dejanja podeljuje medalja Unije. Isti delegat je tudi poudarjal važnost alpinističnih šol.

S tem je bil kongres zaključen. Unija se loteva najaktualnejših problemov modernega alpinizma; resnost in temeljitost, s katero se na njenih kongresih obravnavajo taka vprašanja, je utrdila sloves te institucije, ki je že v teh treh letih v polni meri upravičila svoj obstoj.

(Sestavljeno deloma po poročilu v »Des Alpes, die Alpen, Alpi«; glej »Plan. Vestnik« 1935, št. 11.)

Dr. A. B.

Kongres Asociacije Slovanskih Planinskih Društev v Krakowu (14. in 15. septembra 1935).

Skical ga je Stalni Sekretariat Asociacije v Krakowu.

Kongresa so se udeležili ti-le delegati včlanjenih organizacij: za Poljske Towarzystwo Tatrzańskie v Krakowu dr. Goetel, Romaniczin, dr. Stofa in Stanislav Osicki; za Klub Českoslov. Turistov prof. dr. Kettner; za Savez Planinskih Društev Kraljevine Jugoslavije dr. Josip Pretnar in dr. Arnošt Brilej (po sklepu uprave Saveza z dne 12. septembra 1935), za Bolgarski Turistički Šjuz dr. Kirov. Predsedoval je kongresu predsednik Asociacije g. dr. Goetel. Vršil se je v prostorih Centralnega biroja P. T. T. v Krakowu.

G. dr. Goetel je po pozdravnih besedah ugotovil razveseljivo dejstvo, da se tokrat udeležuje kongresa tudi delgat bolgarske planinske organizacije; tako so po dvehletnem presledku zopet navzoči delegati vseh včlanjenih planinskih društev. Nato se je spominjal smrti Nj. Vel. kralja Aleksandra in maršala Pilsudskega ter našega uglednega planinca dr. Henrika Tume. Omenil je nadalje, da so Bolgari na poziv, naj v prošlem letu prevzamejo predsedstvo Saveza, izjavili, da tega ne žele. Po sklepu ljubljanskega kongresa je predsedstvo Asociacije prešlo zato na Poljsko, njen Stalni Sekretariat začasno v Krakow. — Vsebinsko zapisnika o kongresu Asociacije v Ljubljani je objavil Stalni Sekretariat v »Wierchih« in v izvlečku tudi v časopisu.

Predsednik Rade dr. Goetel se je kot predstavnik Asociacije in kot pooblaščenec nekaterih njenih članov Asociacije udeležil kongresa mednarodne Unije v Barceloni od 3. do 7. julija 1935. O kongresu »Unije« poročamo na posebnem mestu (glej današnje štev. str.000), posebno glede medsebojnosti v obisku koč in obmejnega turistovskega prometa med Jugoslavijo in Italijo. Med tema državama je že določen obmejni pas v planinskem okolišju, kjer se smejo planinci na podlagi svojih planinskih legitimacij svobodno gibati; dosedaj se na jugoslovansko-italijanski meji konvencija v praksi še ni izvajala, dasi je enaka, kakor jo ima Italija s Francijo in Švico. — G. dr. Goetel je nadalje poročal o poslovanju »Société d'Acclimatiation de France« in o železniških voznih olajšavah za planince v Jugoslaviji in Češkoslovaški, z gradivom, ki ga je Asociacija dobila od Saveza in K. Č. T. — Stalni Sekretariat je v časopisih vršil propagando za obisk slovanskih planinskih krajev. Med drugim je priredil v

Poljski dve radio-predavanji o Kongresu Zveze Slovanskih Planinskih Društev v Ljubljani in njegovih zaključkih ter o slovenskih planinah. Ugodna posledica tega predavanja je bil poset poljskih planincev v Jugoslaviji in zlasti poset posebne poljske plezalne skupine v Julijskih Alpah. Sekretariat je obdelal radi zaščite turistovskih naprav projekt predpisov, ki pa v Poljski še ni bil sprejet. Ugotovilo se je pri tej priliki, da je akcija za zaščito planinskih naprav in markacij dosedaj uspela samo v Jugoslaviji, kjer je v ta namen bila izdana posebna uredba za Dravsko banovino, zdaj se pripravlja za vso državo. — Sekretariat je prispeval k švicarski studiji o tipih planinskih koč razpravo o poljskih in češkoslovaških tipih planinskih koč in domov.

Sledila so poročila poedinih delegatov za njihov okoliš.

Prvi je poročal g. major Romaniczin o P. T. T. Poljska planinska organizacija, ki je ena najstarejših v Evropi, ima 62 podružnic s 15.000 redno plačujočimi člani. Sedež P. T. T. je v Krakovu. Ima tri komisije, ki so si podelile delokrog po poedinih planinskih okoliših: za Vzhodne Karpatе, za Zahodne Beskide in Tatranska. V društvu obstoja poseben visokoalpinski klub, katerega člani posečajo visokogorske predele, goje strmo alpinistiko in se udeležujejo alpinističnih ekurzij v inozemstvo. Ustanavlja se posebna komisija za smučarstvo in za zaščito prirode. Liga za zaščito prirode plača za vsakega člana po 60 grošev v P. T. T. — V inozemska pogorja so odšle doslej ekspedicije v Ande, Spitzberge, Atlas in letos v Kavkaz. Obisk gorovij, ki leže v območju Turčije, ni bil mogoč, ker so jo turška oblastva zavrnila. Poročevalec omenja nadalje konvencijo o turističnem obmejnem prometu s Češkoslovaško v gorski coni, ki je široka 30 km in dolga 150 km. Ta pas se namerava še razširiti. Francoski alpinisti so pokazali interes za Poljske gore z obiskom 88 članov »Club Alpin Français«. Prav tako je P. T. T. poslalo svoje člane v Francoske Alpe. — Nadalje omenja mednarodno Tatransko komisijo, ki jo tvorijo češkoslovaško-poljske organizacije in katere naloga je, brigati se za reševalno službo, za pota, markacije in planinska zavetišča v obmejnem pasu. — Društvo posveča pažnjo in mnogo dela znanstvenim raziskavanjem in študiju, ustanavlja meteorološke postaje, se bavi s toponomastiko, s prirejanjem razstav ter odkupuje v Tatrah planinske terene, da jih ohrani pod zaščito. Nakupljenih je dosedaj okrog 1000 ha.

Delegat Kluba Č. S. T. g. dr. Kettner navaja, da ima KČT 130.000 članov. Delokrog se razteza na vso republiko. Klub goji poleg običajnega planinstva tudi strmo alpinistiko, prireja zimske ture v zvezi s smučarstvom ter dela tudi na polju odkrivanja in vzdrževanja podzemskih jam. V društvu se je začel živahno gojiti kajaški sport. Ono izdaja geografske orientacijske karte, specialno za orientacijo z označbo markiranih potov. Kupuje tudi zemljišča v planinskih predelih ter ustanavlja prirodoslovne muzeje po vzorcu malih muzejev v ameriških narodnih parkih. — Vsak član dobiva planinsko glasilo društva. Posebno skrb posveča mladinski turistični organizaciji. Ima že okrog 700 dijaških prenočišč. Mladina ima posebne legitimacije za mednarodna potovanja. Število članov mladinske organizacije znaša okrog 90.000 (v Poljski 50.000). Včlanjena je v mednarodni mladinski turistični organizaciji. Potrebno bi bilo, da izvedejo tako organizacijo tudi ostala slovanska planinska društva in vstopijo v mednarodno organizacijo, da se v nji čim krepkeje uveljavijo.

Poročilo o delovanju Saveza planinskih društev kralj. Jugoslavije je podal g. dr. Pretnar Josip. (Bo v »Vestniku« posebe objavljeno!)

Poročilo o delovanju Bolgarskega planinskega društva je podal g. dr. Kirov. Omenjal je, da ima Sjuz 5000 plačujočih članov, Mladinski Sjuz (do 20 let starosti) 15.000. Sjuz šteje 70 sekcij (podružnic) in 28 koč, mladinska organizacija pa 7 koč; oskrbovanih je 18 Domov, ostali so neoskrbovana zavetišča. Poleg Sjuza obstoja še Bolgarski alpski klub, ki ima kakih 150 članov. V teku je akcija, da se organizaciji združita. — Sjuz posveča zlasti v zadnjih dveh letih veliko pažnjo kulturnemu delu, prireja radijska predavanja, tečaje, se udeležuje v znanstvenem delovanju (meteorologiji, geologiji itd.). Popusti, ki jih imajo bolgarski planinci po železnicah, obstojajo pod pogojem, da ima potujoča skupina najmanj 5 oseb; popust pa znaša 23%. (Zanimivo je, da imajo lovci individualno do 50% popusta!) Reševalna služba obstoja za Rilo in Vitošo, organizirana je iz Sofije. V Sjuzu je podeljeno delo na 5 komisij: visoko planinsko, gradbeno, kulturno prosvetno, zdravniško in znanstveno. Sjuz

izdaja svoje planinsko glasilo »Bilgarski Turista«. — V Bolgariji obstojajo štirje zaščitni parki.

Obračun in proračun za Stalni Sekretariat je bil soglasno odobren. Članarina za leto 1936. znaša: Za PTT 1.000 zlotov, za KČT 1.000 zlotov, za SPDKJ 400 zlotov ter za BTS 150 zlotov.

Informacijski priročnik za planinske predele vseh štirih članic se bo izdal. Stalni Sekretariat naj izdelata podroben načrt; člani se bodo pismeno dogovorili, v katerih jezikih naj bo priročnik tiskan. Skupinske izlete naj medsebojno prirejajo člani Asociacije, n. pr. Poljaki v Jugoslavijo, Jugoslovani na Češkoslovaško itd. Stalni Sekretariat se naj pobriga, da izposluje pri vseh vladah članic Asociacije primerne popuste. — Predavanja in predavatelje naj izmenjujejo člani Asociacije medsebojno. Stalni Sekretariat naj zbere seznam predavanj ter o tem obvesti člane Asociacije, da stopijo v stik z društvi in s predavatelji, katerih predavanja želijo. — Ugodnosti pri vožnjah na državnih železnicah naj izposluje Stalni Sekretariat v državah članic Asociacije. Član planinskega društva, ki je včlanjeno v Asociaciji, bi moral imeti iste vozne olajšave kot domačin planinec na podlagi izkaznice svojega društva, opremljene z znakom Asociacije. — Uvede naj se v reševalni službi reciprociteta med članicami Asociacije. Vsa društva naj pošljejo Stalnemu Sekretariatu pravilnike svojih reševalnih odsekov; Stalni Sekretariat bo pismeno sporočil članom predlog za enotno ureditev reševalne službe. — Prirejajo naj se ekspedicije v inozemska, še nepreiskana gorovja, sestavljene iz pripadnikov vseh štirih slovanskih organizacij. Stalni Sekretariat bo člane Asociacije obvestil o prihodnji ekspediciji, v katero naj vsaka društvena članica sporoči svoje alpiniste, ki bi prišli v poštev za taka podjetja. — Delo Stalnega Sekretariata bo po predlogu jugoslovanskih saveznih delegatov pošiljal članicam Asociacije četrtletna poročila o svojem delovanju. Vsaj 14 dni pred kongresom Asociacije mora Stalni Sekretariat vsem članom poslati točno poročilo o celotnem delovanju, obračun za preteklo leto ter proračun za prihodnje leto, stroške za vzdrževanje. — Vsaj dve aktivni vprašanji bosta postavljeni na spored vsakega kongresa Asociacije. Na predlog Saveznih delegatov se bo na prihodnjem kongresu stvarno razpravljalo že o dveh vprašanjih: o odnosu planinstva do zimskega sporta in o enotni uredbi reševalne službe v vseh slovanskih planinskih organizacijah. Referate in poročila vsakega delegata, v jeziku svojega društva, morajo člani Asociacije poslati Stalnemu Sekretariatu vsaj 10 dni pred kongresom.

Glavni odbor sestoji iz 12 članov; vsako društvo delegira vanj tri člane. — Po volitvah se je predsedstvo Asociacije za prihodnje leto prisodilo Bolgarom, ki bodo naknadno imenovali predsednika in tajnika. Za prvega podpredsednika je bil izvoljen g. dr. Tomišek Fran iz Ljubljane, za drugega podpredsednika, ki obenem vodi posle Stalnega Sekretariata v Krakovu, pa g. dr. Goetel.

Prihodnji kongres Asociacije se bo vršil v poletju 1936 v Sofiji.

Sklepi širšega osrednjega odbora SPD (na seji 11. oktobra 1935).

Navzoči: Predsednik dr. Pretnar Josip; za Mariborsko podružnico Pagon Franc, za Kranjsko podružnico Rici Mayer ter kot gosta načelnik Kranjske podružnice Rojc Ivan in odbornik Vrhovc; za podružnico »Peco« v Mežici njen načelnik Martin Ule; za Osrednje društvo člani dr. Brilej Arnošt, Dolinšek Lavoslav, Marsel Ivo in dr. Breclj Bogdan; nadzornik podružnic Pučnik Adalbert.

Valvazorjeva koča: Kočo, ki je last Osrednjega društva, oskrbuje Kranjska podružnica. Dasi je podružnica v kočo investirala okoli 150.000 Din, je opasnost, da se stavba zruši, ker stoji na plazovitem terenu. Kočo bosta pregledala gradbena strokovnjaka, eden (g. Rožman) za Osrednje društvo, drugi za Kranjsko podružnico.

Sklep: Na temelju izjave strokovnjakov bo Valvazorjeva koča pozimi odprta ali zaprta. Komisijski ogled naj se izvrši do 15. novembra 1935. Kranjska podružnica se zaveže, da bo do nadaljnjega skrbela za nujno potrebno vzdrževanje koče.

Markacijski okoliš Kranjske podružnice se bo uredil direktno s podružnico.

Savez Planinskih Društev urgira pri ministrstvu za promet, da se sedanja povlastica za skupine šest oseb prizna skupini že treh oseb. — Osrednji odbor je predložil nova pravila v potrditev banski upravi; tekom letošnje zime se bo izvršila reorganizacija društva; podružnice bodo prilagodile svoja pravila izpremenjenim pravilom. O kongresu Saveza v Dubrovniku bo izšlo podrobno poročilo v »Planinskem Vestniku«; pokazalo se je, da največ iniciativnega dela v Savezu ustvarja SPD. Enako bo izšlo v »Planinskem Vestniku« poročilo o kongresu Mednarodne Unije Planinskih Zvez v Barceloni ter poročilo o kongresu Asociacije Slovanskih Turističnih Društev v Krakovu, katerega sta se udeležila kot delegata našega Saveza gg. dr. Pretnar in dr. Brilej.

Širši Osrednji odbor priporoča vsem podružnicam, naj se na obziren način zavzemajo za člane, ki morda izstopajo iz društva radi znižanih mesečnih prejemkov. Vsaka podružnica naj si uredi to vprašanje po svoji uvidevnosti. Slov. Planinsko Društvo bo poslalo, pridružujoč se drugim kulturnim društvom, na vlado primerno spomenico. — Vsem podružnicam se priporoča, da opozarjajo svoje člane na dostojno vedenje planincev v planinah; izključijo naj iz društva člana, kateremu je dokazano neprimerno obnašanje. Takisto se naj podružnice obrnejo na pristojno sresko načelstvo s posebno vlogo, v kateri prosijo, da se strogo izvaja naredba o zaščiti planinske flore; letos so se namreč dogajale velike zlorabe. Orožniškim postajam naj funkcionarji podružnic pojasnijo važnost naredbe. SPD bo prihodnje leto izdalo knjigo o alpski flori in tabele zaščitnih cvetk.

Osrednje društvo je v preurejenem Auerspergovem dvorcu v Ljubljani dobilo nekaj sob za namestitvev alpskega muzeja. Zbrati je treba material tudi od podružnic; vsaka podružnica naj sporoči Osrednjemu društvu seznam predmetov, ki bi jih odstopila temu muzeju. Podružnice Maribor, Kranj, Kamnik, Trzič, Trbovlje in Zidani Most naj po možnosti prispevajo svoje reliefe.

Dr. Brilej poroča podrobno o stanju naročnikov »Plan. Vestnika«. Končno sedanje stanje je sledeče: Osrednje društvo šteje pri 3518 članih 1508 naročnikov (za 260 več nego lani), vse podružnice pri 4533 članih 907 naročnikov (za 214 več nego lani), celotno društvo pri 8051 članih 2415 naročnikov (za 474 več nego lani); 34 je naročnikov nečlanov, tako da je skupno število plačujočih naročnikov 2449 (dne 10. oktobra 1935).

Albuma »Iz naših gor« je prodanih 600 komadov, podružnice so kupile le okrog 15 komadov.

V slučajih nesreče naj podružnice vplivajo na svoje ponesrečencev, da postavijo, ako je le mogoče, spominsko ploščo prav na kraju nesreče in ne ob poti.

Popravilo razglednega stolpa na Pohorju bi stalo okrog 6000 Din. Mariborska podružnica razpravlja s Tujskoprometno Zvezo v Mariboru, da bi ona prevzela stolp.

Reševalni odsek: Dr. Breclj poroča vsestransko o vodniških tečajih, ki so se vršili za območje Kamniških Planin v vstopnih stenah Hudega Praska ter v Kopah nad Frischaufovim Domom od 12. do 15. septembra 1935 in za območje Triglavskega pogorja deloma na Malem Triglavu zraven Aljaževega Dom, deloma ob vstopu v severno Triglavsko Steno od 3. do 6. oktobra 1935. Vseh vodnikov aspirantov je bilo 28, končni izpiti za vodnika se bodo vršili v prvi polovici meseca novembra 1935. Sklene se, da se pripustijo k izpitu za gorske vodnike one osebe, ki jih predlaga reševalni odsek. Vodniki dobijo od banske uprave izstavljenе vodniške knjižice. Aspirantje ostanejo oni, ki ne bodo napravili izpita; ti ne dobijo knjižice in služijo le za nosače.

Mladinski odsek (poroča dr. Pretnar): Na Malnarjevi koči je letos bivala prva planinska počitniška kolonija na stroške Osrednjega društva, ki je od članov mladinskega odseka pobrano članarino uporabilo za kolonijo. Ker je sodelovanje s sorodnimi organizacijami naletelo na težkoče, bo treba misliti na mladinsko sekcijo direktno v planinski organizaciji. — Podružnice naj stopijo v stik s krajevnimi šolskimi oblastmi ter se naj dogovorijo o načinu, kako bi se osnovali mladinski odseki v planinskih društvih.

Triglav in Begunjščica s Kofc

Foto Janko Skerlep